

Rozvoj hudebních schopností u dětí v mateřské škole

Pavλίna Štěrbová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavčina Štěrbová**
Osobní číslo: **H13276**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Rozvoj hudebních schopností u dětí v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti hudebních schopností.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na hudební schopnosti a jejich klasifikaci.
Zpracování programu hudebních aktivit zaměřených na rozvoj hudebních schopností u dětí v mateřské škole.
Ověření a evaluace programu hudebních aktivit v mateřské škole.
Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LIŠKOVÁ, Marie. Hudební činnosti v předškolním vzdělávání. Vyd. 2. Praha: Raabe, 2006, 165 s. ISBN 978-80-87553-65-7.

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 178 s. ISBN 978-80-7367-543-1.

SEDLÁK, František. Psychologie hudebních schopností a dovedností. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1989, 258 s. ISBN 80-705-8073-9.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2013, 406 s. ISBN 978-80-246-2060-2.

STORMS, Jerry. 101 Music Games for Children. 1st Ed. Hunter House Publishers: California, 1995, 160 p. ISBN: 978-0-89793-164-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Machů, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **24. listopadu 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 24. listopadu 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

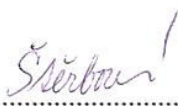
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce se zabývá hudebními schopnostmi a jejich rozvojem u dětí v mateřské škole. Teoretická část je zaměřena na hudební schopnosti, jejich klasifikaci a rozvoj u dětí v mateřské škole. Popisuje také možnosti diagnostikování těchto schopností, především prostřednictvím testů hudebních schopností. Aplikační část tvoří test hudebních schopností, kterým byla zjištěna úroveň hudebních schopností u dětí před realizací programu a následně po skončení. Dále tuto část tvoří vzdělávací program obsahující hudební činnosti, které jsou zaměřeny na rozvoj hudebních schopností u dětí v mateřské škole. Program byl ověřen v mateřské škole, následně evaluován a vychází z něj doporučení pro praxi v mateřské škole. Výsledky testování dokazují efektivitu programu, k rozvoji hudebních schopností však došlo pouze v malé míře.

Klíčová slova:

hudební schopnosti, hudební vývoj, hudební činnosti, test hudebních schopností

ABSTRACT

This bachelor thesis describes musical abilities and their development of children in a nursery school. The theoretical part is focused on the musical abilities, their classification and development of children in a nursery school. This part also describes the possibility of diagnosing these abilities, especially through the tests of musical abilities. Application part is composed of a test of musical abilities, which detected the level of musical abilities of children before and after the programme. In this application part is also an educational program consisting of musical activities, which are focused on the development of musical abilities of children in a nursery school. This programme was validated in a nursery school, thereafter evaluated and also recommendations for the practice in kindergarten are made. The results of this test of musical abilities prove the effectiveness of the programme although the development of the children's abilities happened only in a small scale.

Keywords:

musical abilities, musical development, musical activities, test of musical ability

Motto

„Kdo chce pochopit hudbu, nepotřebuje ani tak sluch, jako srdce.“

Jiří Mahen

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat Mgr. Evě Machů, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, pomoc a trpělivost, kterou mi při zpracování práce věnovala. Dále děkuji mateřské škole za vstřícnost a ochotu spojenou s umožněním realizace mého programu. V neposlední řadě děkuji své rodině, příteli a přátelům za podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HUDEBNÍ SCHOPNOST JAKO PŘEDPOKLAD K HUDEBNÍM ČINNOSTEM	12
1.1 DEFINICE HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ	12
1.2 VÝVOJ HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	13
1.3 KLASIFIKACE HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	17
1.4 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	18
1.5 DIAGNOSTIKA HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	21
2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	23
2.1 HUDEBNÍ ČINNOST JAKO PROSTŘEDEK ROZVOJE HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	23
2.2 POJETÍ HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ V KURIKULU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	27
3 SHRnutí TEORETICKÉ ČÁSTI	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 PROGRAM HUDEBNÍCH AKTIVIT	31
4.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROGRAMU	31
4.2 STRUKTURA VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	34
4.3 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO ZAŘÍZENÍ	36
5 TEST HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ	38
6 REALIZACE PROGRAMU	39
7 EVALUACE PROGRAMU	71
7.1 VYHODNOCENÍ TESTU HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ	71
7.2 VLASTNÍ EVALUACE PROGRAMU	72
7.3 EVALUACE PROGRAMU Z POHLEDU UČITELKY	74
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	75
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
SEZNAM TABULEK	81
SEZNAM PŘÍLOH	82

ÚVOD

Hudba nás obklopuje a provází po celý život. Dítě se s ní setkává již v prenatálním stádiu, kdy vnímá veškeré zvuky, které k němu doléhají, přičemž určité zvuky upřednostňuje před jinými. Ke značnému rozvoji hudebních schopností však přispívá mateřská škola, která může tyto schopnosti a celkový vztah dítěte k hudbě výrazně ovlivnit. Ideální situace nastává tehdy, jestliže se na hudebním vývoji podílí jak rodina dítěte, tak i mateřská škola. Motivací k výběru tématu je i má vlastní zkušenost z dětství. K hudbě mě vedla nejen má rodina, ale zásluha patří také mateřské škole, kterou jsem navštěvovala. Právě zde jsem zaujala pozitivní vztah k často realizovaným hudebním činnostem a hudební schopnosti jsem nadále rozvíjela hrou na klavír, u čehož jsem zůstala dodnes. Jestliže se tedy s hudebními schopnostmi dítěte pracuje již od raného věku, je zde mnohem větší pravděpodobnost, že bude mít později dítě kladný vztah k hudbě a tyto schopnosti bude poté dále prohlubovat. Prostřednictvím této práce se mi naskytla příležitost navrhnout pro děti program obsahující hudební činnosti, kterými mohu jejich hudební schopnosti více rozvíjet a předávat jim i své zkušenosti.

Cílem práce je vymezit teoretická východiska z oblasti hudebních schopností a jejich diagnostikování a na jejich základě vytvořit vzdělávací program pro děti v mateřské škole, který je na rozvoj hudebních schopností zaměřen. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou aplikační část.

Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na hudební schopnosti a na jejich vývoj u dítěte od prenatálního období až po nástup do mateřské školy, kde na vývoj těchto schopností značně působí vliv kolektivní výchovy. V teoretické části je dále uvedena klasifikace hudebních schopností a charakteristika těch schopností, které lze rozvíjet již v mateřské škole. Popsány jsou možnosti jejich diagnostikování, přičemž zvláštní pozornost je věnována metodám testovým, konkrétně testům hudebních schopností, které jsou stěžejní pro praktickou část bakalářské práce. Podstatná je také kapitola o hudebních činnostech, prostřednictvím kterých lze hudební schopnosti v mateřské škole rozvíjet. Dále je zde uvedeno ukotvení hudebních činností v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

Praktická aplikační část bakalářské práce navazuje na teoretická východiska. Přináší test hudebních schopností, který byl sestaven ke zjištění úrovně těchto schopností u dětí v mateřské škole. Součástí praktické části je dále vzdělávací program obsahující hudební aktivity, které jsou primárně zaměřeny na rozvoj hudebních schopností diagnostikovaných prostřednictvím výše zmíněného testu. Na základě tzv. pretestu a posttestu lze před realizací programu a následně po skončení realizace zjistit, do jaké míry byly ovlivněny hudební schopnosti u dětí po aplikaci vzdělávacího programu. V další části praktické části je popsána evaluace celého programu v podobě vlastní reflexe realizovaných aktivit a také evaluace z pohledu paní učitelky, která byla při jeho realizaci přítomná. Závěr práce obsahuje zhodnocení celého programu a nastínění doporučení k realizaci tohoto programu v mateřské škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ SCHOPNOST JAKO PŘEDPOKLAD K HUDEBNÍM ČINNOSTEM

První kapitola práce je věnována hudebním schopnostem. Na úvod kapitoly si definujeme a objasníme, co jsou to hudební schopnosti a jak se u jedince vyvíjí. Následně uvádíme klasifikaci hudebních schopností z pohledu několika autorů. Detailněji se však zaměříme na klasifikaci M. Kodejšky, ze které jsme v práci vycházeli nejvíce. Jednotlivé hudební schopnosti poté podrobněji charakterizujeme a seznámíme se s možnostmi jejich diagnostikování. Pro práci je zásadní především diagnostikování pomocí testů hudebních schopností.

1.1 Definice hudebních schopností

Pro správnou interpretaci hudebních schopností je nutné si nejprve vymežit pojmy schopnost a vloha. Již při narození je dítě vybaveno vnitřními dispozicemi, které ovlivňují vznik jeho schopností. Jedná se o určité anatomicko-fyziologické zvláštnosti, které lze souhrnně nazvat **vlohy**. Vlohy u dítěte vytvářejí interní podmínky pro formování konkrétních schopností. K výkonu náležitých činností poté dítě potřebuje celý soubor těchto schopností, které se během dané činnosti ještě více zdokonalují a utvrzují. (Holas, 2004, s. 48)

R. Meili (in Nakonečný, 2005, s. 194) nahlíží na **schopnosti** jako na souhrn psychických podmínek, které jedinci umožňují realizovat určité činnosti. Zaměříme-li se konkrétně na **hudební schopnosti**, ty považuje Sedlák (1990, s. 35) za psychické struktury a vlastnosti, které zabezpečují úspěšnost jedince v hudebních činnostech. Hudební schopnosti však nelze oddělovat od jiných vlastností osobnosti, ani od schopností obecných, především tedy od inteligence, která do nich mnohdy značně zasahuje.

S rozdílným vymezením hudebních schopností se můžeme setkat v *Hudební psychologii*. M. Franěk (2005, s. 142) zde chápe hudební schopnosti jako psychické vlastnosti, které jsou vytvářeny prostřednictvím hudební výchovy, zkušeností jedince s hudbou a v neposlední řadě kompletním působením prostředí, které na něj působí.

Jak jsme zmínili výše, schopnosti se vytvářejí z vrozených dispozic dítěte, tedy z vloh. V oblasti hudebního vývoje mluvíme o **hudebních vlohách**. Ty tvoří základ pro emocionální hudební citlivost, kompletní vztah dítěte k hudbě a jeho způsob vnímání hudby. Za působení příznivých vnějších podmínek dochází ke spojení vrozeného základu

se získaným, tedy výchovou ovlivněným, a tyto předpoklady se tak mohou přetvořit v hudební schopnost. Je však nutné, aby se dítě nacházelo v podněcujícím prostředí a vlohy byly stále rozvíjeny. V opačném případě, kdy nejsou vlohy dále prohlubovány, mohou zakrnět. (Sedlák, 2013, s. 50)

1.2 Vývoj hudebních schopností v předškolním věku

Hudební schopnosti se u dítěte vyvíjejí od prenatálního stádia. Tento proces je však značně individuální a u každého dítěte probíhá odlišným způsobem. Pro správné pochopení jednotlivých hudebních schopností je nutné znát také zákonitosti jejich vývoje. F. Sedlák (2013, s. 54) ve své knize *Hudební psychologie pro učitele* uvádí, že kvantita i kvalita hudebních schopností se pozměňuje v souvislosti s věkem jedince, s procesy zrání, s jeho vlohovým základem a v neposlední řadě také působením společenských vlivů na jedince, tedy prostředím a výchovou, v našem případě působením mateřské školy na rozvoj těchto schopností. Nelze je tedy chápat jako konstantní strukturu, která se za žádných podmínek nemění. (Sedlák, 2013, s. 54)

Důležitou podmínkou správného hudebního vývoje dítěte je zrání biologických struktur a mozku. Toto zrání je ovlivněno zejména dědičnými faktory, později zde zasahují také vlivy vnější. Konkrétně pro vznik hudebních schopností, které jsou pro tuto práci stěžejní, je nejpodstatnější zrání hlasového orgánu a také struktur sluchového a motorického analyzátoru. Je však nutno dodat, že žádná hudební schopnost nevzniká pouze zráním. Stále musíme mít na mysli, že zrání těchto struktur je nezbytné doplňovat působením prostředí a výchovy na jedince. (Sedlák, 1974, s. 25)

Hudební vývoj tedy můžeme definovat jako proces formování relativně stálých a nenávratných změn ve strukturách a funkcích psychiky jedince, který závisí nejen na jeho vybavenosti, ale i na intenzitě a kvalitě hudebních podnětů ze strany výchovy. (Sedlák, 2013, s. 355)

Hudební vývoj jedince začíná nepochybně v prenatálním stádiu. Na tom, že je dítě schopno vnímat zvukové podněty z vnějšího okolí již v tomto stádiu se shoduje spousta autorů. Franěk (2005, s. 127-129) uvádí, že okolo čtyř až tří měsíců před narozením je u lidského plodu funkční sluch. V této době dokáže plod pocíťovat veškeré zvuky, které k němu z vnějšího okolí dolehnou. Jelikož je plod svým tělem spojen s matkou, nejvíce reaguje na zvuky, které vytváří matka, tedy například zvuky. Zde se řadí například zvuky

tvořené tělními systémy matky, jejím hlasem nebo chůzí. Jestliže určité zvuky z vnějšího okolí vnímá plod v těle matky delší dobu, může to po narození dítěte vést k tomu, že tyto zvuky upřednostňuje před jinými, se kterými se v prenatálním období nemuselo setkat.

S tímto tvrzením souhlasí i Allen a Marotz (2002, s. 50), kteří tvrdí, že ačkoliv jsou u dítěte v novorozeneckém období vyvinuty pouze základy percepčních a kognitivních schopností, nejdokonaleji z těchto schopností je vyvinut sluch, k jehož rozvoji docházelo již v prenatálním stádiu. Pomocí něj dokáže novorozenec rozeznat rozmanité zvuky v okolí a adekvátně na ně reagovat. Značně více však reaguje na hlas matky. Na novorozence má uklidňující vliv i určitý druh pohybu, například kolébání a natřásání. Zde můžeme postřehnout základy v rytmickém cítění.

Podle Allena a Marotze (2002, s. 58) se sluch u dítěte ještě více zdokonaluje během kojeneckého období, tedy od prvního měsíce života. Kojenec již dokáže lokalizovat, odkud přichází zvuk a podle tohoto určení se za zvukem otočí. Velmi zásadní posun dochází ve spojení pohybu s rytmem a zvukem. Pokud se v blízkosti kojence zpívá nebo je zde puštěna hudba, reaguje na tuto skutečnost houpáním svého těla. Sedlák (1990, s. 298) dodává, že pokud je tato hudba zřetelně rytmická, zbystrí svůj zájem o ni již půlroční dítě. Tělesná reakce na rytmický podnět se u dítěte tedy projevuje velmi brzy.

Kolem šestého měsíce věku dítěte se sluchový analyzátor zdokonaluje vlivem biologického zrání a působením různých zvukových podnětů. Dítě má radost z jakýchkoliv zvuků ve svém okolí, které nejenže rádo vyluzuje, ale touží po tom je slyšet opětovně. Zkouší si tedy samo vytvářet rozmanité zvuky kupříkladu úderem do pokliček. Je pro něj zajímavá i hra na klavír. Pro roční dítě jsou úderý dlaní do kláves tak atraktivní, že se mnohdy od klavíru nechce odtrhnout. (Sedlák, 2013 s. 360)

Z výzkumů, které realizovala Saffranová a její kolegyně bylo zjištěno, že přibližně 7 měsíců po narození se u dítěte rozvíjí hudební paměť. V tomto věku si dítě dokáže zapamatovat a uchovat v dlouhodobé paměti i obsahově složitou melodii a hudbu. (Franěk, 2005, s. 138)

Kodejška (2002, s. 48) doplňuje, že pokud se dítě nachází v podnětném prostředí a matka mu věnuje značně svou pozornost, dokáže dítě na základě hudební paměti přibližně v prvním roce života společně s matkou recitovat elementární říkadla, která doprovázejí tleskáním, pleskáním či jinými pohyby těla. Zde můžeme vidět i počátky

rozvoje hry na tělo a rytmizace. Tato schopnost se dále zdokonaluje v mateřské škole, kde se ve většině případů děti učí nová říkadla právě prostřednictvím hry na tělo.

Ke znatelnému rozvoji rytmického citění poté dochází přibližně ve dvou letech věku dítěte. Dítě velmi intenzivně tělesně reaguje na rytmus hudby, kterou v danou chvíli vnímá. K vyjádření vnímaného rytmu využívá ruce, nohy, hlavu či celý svůj trup. Přestože tyto pohyby nejsou vždy zcela sladěny s rytmem a metrem, pro dítě jsou velmi důležité, jelikož prostřednictvím nich může projevit svou radost nejen z hudby, ale i ze samotného pohybu. (Sedlák, 2013, s. 360)

Přibližně v polovině třetího roku můžeme u dítěte zaznamenat tzv. hudební monolog. Ten vysvětluje Sedlák (1990, s. 300) jako způsob dítěte k vyjádření jeho emocionálního pocitu a aktuální nálady. Místo využití slov si dítě zpívá nějakou melodii, kterou zaslechlo ve svém okolí. Ve svém projevu ji však mnohdy obmění k obrazu svému. Kodejška (2002, s. 51) dodává, že při zpěvu těchto „vlastních písní“ se dítě velmi rádo ztotožňuje s postavami z pohádek, které má v oblíbě a právě při prohlížení obrázkových knih na ně může narazit. To v dítěti vyvolá určité představy a nálady, které vedou k hudebnímu monologu. V mateřské škole se s hudebním monologem setkáváme velmi často, právě v souvislosti s prohlížením knih či například při hře s oblíbenou hračkou dítěte.

Období ve věku 4-6 let je z hlediska hudebního vývoje pro dítě stěžejní. Jedná se o jednu z nejvýznamnějších fází v tomto vývoji. Je-li tato etapa zanedbána či jinak podceňována, může být nejen záporně ovlivněn vztah dítěte k hudbě, ale omezují se i možnosti dalšího hudebního rozvoje dítěte při nástupu na základní školu. (Sedlák, 1990, s. 302)

Ve věku, kdy dítě začíná navštěvovat mateřskou školu, se na jeho rozvoji podílí vliv kolektivní výchovy. Aby probíhal hudební rozvoj dítěte plynule, je nutné, aby výchova v mateřské škole byla kvalitní a pro dítě přínosná. To však neznamená, že vývoj dítěte v oblasti hudby je pouze v kompetencích mateřské školy. Pro dosažení optimálních hudebních podnětů je nutné, aby kolektivní výchova byla kombinována s působením rodiny, zejména pak vlivem matky, s jejím vztahem k dítěti a zpěvem. (Sedlák, 1990, s. 300)

V tomto období se dále zdokonaluje sluchový analyzátor dítěte, čímž se zkvalitňuje především diferenciativní schopnost výšek. Zároveň dochází k formování hlasového orgánu

a intenzivnější je i svalstvo hlasivek. Přestože svaly hrtanu nejsou ještě zcela vyvinuty, díky diferenciací funkci sluchového analyzátoru a vývoji hlasového orgánu dochází k velkému rozvoji pěveckých dovedností. Hlasový rozsah předškolních dětí je záležitostí značně individuální. Autoři zabývající se zkoumáním rozsahu hlasu u dětí se shodují na tom, že tento rozsah se mění s věkem dítěte a nepochybně i s jeho pěveckou aktivitou. (Sedlák, 2013, s. 362-363)

Franěk (2005, s. 134) uvádí, že ačkoliv má dítě navštěvující mateřskou školu dostatečně rozvinutou schopnost vnímání, nedokáže ještě zcela přesně sladit své tělesné pohyby. Sedlák (2013, s. 363) však dodává, že díky pozvolnému rozvoji motorického analyzátoru, který se nachází v kůře čelního laloku, se u dětí souhra fyzických pohybů s hudbou stále zdokonaluje a vznikají dispozice pro hru na dětské nástroje.

S těmito rytmickými a melodickými nástroji se dítě setkává právě v mateřské škole. Doposud vyjadřovalo rytmus slov především pomocí hry na tělo. Vlivem kolektivní výchovy postupně přechází k instrumentální činnosti, při které dítě postupuje od nejjednodušších ke složitějším prostředkům členění hudby z hlediska času. Nejprve tedy dokáže zachytit rytmus slov, rytmus hudby, její metrum a následně i ostatní figury. (Kodejška, 2002, s. 53)

Před vstupem na základní školu zvládá předškolní dítě rozmanitými pohyby (například chůzí, během) projevit různé kontrastní situace. Dítě dokáže rozlišit rychlou a pomalou melodii, vysokou a nízkou, silnou a slabou apod. Díky této schopnosti zvládá reagovat na změnu hudby, zrychlí nebo zpomalí při změně tempa, vyjádří tělesně melodii, která klesá a stoupá nebo dokáže pohybově reagovat na věty, říkadla a písně. (Kodejška, 2002, s. 54)

Celková hudebnost dítěte se vyvíjí nepřetržitě a postupuje od elementárních hudebních procesů až k těm dokonalejším a přesnějším. Důležitými předpoklady, které umožňují, aby celý proces tohoto vývoje probíhal efektivně a posunoval se k lepším formám, jsou hudební motivace a vlastní aktivita dítěte. Pedagog by měl vhodnou motivací u dětí vzbuzovat zaujetí pro realizaci hudebních činností, zároveň je však nutné, aby dítě zvýšilo svou koncentraci a volní úsilí k setrvání u těchto činností. (Sedlák, 1990, s. 294)

1.3 Klasifikace hudebních schopností

Klasifikovat hudební schopnosti se v psychologii hudby pokusilo již mnoho autorů. První snahy o toto rozdělení v zahraničí můžeme připisovat například C. Stumpfovi, T. Billrothovi nebo C. E. Seashorovi. Nejvíce však soudobou psychologii hudby ovlivnily klasifikace hudebních schopností prezentované B. M. Těplovem a P. Michelem. Jejich rozdělení hudebních schopností se staly základním pilířem pro tvorbu dalších klasifikací a mnoho autorů zabývajících se hudební psychologií z nich vycházelo. (Holas, 2013, s. 40)

V České republice se klasifikací hudebních schopností zabýval například M. Holas, F. Sedlák či M. Kodejška. Níže uvádíme klasifikaci **Františka Sedláka** (2013, s. 67), který tvrdí, že hudební schopnost lze postihnout pouze prostřednictvím té činnosti, ve které se daná schopnost projevuje, nikoliv přímo. Tyto schopnosti řadí podle toho, jak se u dítěte vyvíjejí, tedy od schopností primárních až po ty, které jsou v hudební ontogenezi dítěte rozvinuty jako poslední. Z klasifikace F. Sedláka vybíráme ty hudební schopnosti, které lze rozvíjet u dětí v předškolním věku.

1. Hudebně sluchové schopnosti, které zajišťují diferenciaci tónů, konkrétně jejich výšku, barvu, délku a hlasitost.
2. Psychomotorické schopnosti, které umožňují vyjadřovat časové aspekty hudby, tedy rytmus, metrum, tempo a umožňují dle hudby duševně regulovat pohyby při činnostech vokálních, instrumentálních i fyzických.
3. Analyticko-syntetické schopnosti, kam lze zařadit hudební paměť, tonální a rytmické cítění. (Sedlák, 2013, s. 67)

Sedláková klasifikace inspirovala pedagoga **M. Kodejšku**, který z ní vycházel při konstrukci své vlastní klasifikace hudebních schopností. Pro účely práce jsme rozdělení těchto schopností zúžili na naši cílovou skupinu, tedy na děti v mateřské škole a také na ty hudební schopnosti, které rozvíjíme prostřednictvím vzdělávacího programu, jenž je součástí praktické části. Předkládáme zde podobu klasifikace hudebních schopností dle M. Kodejšky. Podrobněji jsou jednotlivé schopnosti popsány v další podkapitole.

1. Hudebně sluchové schopnosti, pomocí kterých dítě vnímá a následně zpracovává vlastnosti zvuku.
2. Sluchově motorické schopnosti, které jsou nezbytné pro správnou souhru činností pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových.

3. Rytmičké cítění je základní hudební schopnost, která závisí na psychomotorických vlastnostech jedince.
4. Tonální cítění, které se rozvíjí především prostřednictvím pěveckých činností.
5. Hudební paměť je chápána jako základní hudební schopnost, která se utváří společně s vnímáním dítěte. (Kodejška, 2002, s. 11-30)

1.4 Charakteristika vybraných hudebních schopností

Pro důkladné pochopení významu jednotlivých hudebních schopností zde uvádíme charakteristiku těch, které lze postřehnout u dětí v mateřské škole. Současně jsme se právě na rozvoj těchto schopností nejvíce zaměřili při testování hudebních schopností a následně ve vzdělávacím programu.

1. Hudebně sluchové schopnosti

Prostřednictvím schopností hudebně sluchových dítě dokáže vnímat a zpracovávat zvukové vlastnosti hudby. Dle výsledků studia těchto schopností se však ukázalo, že hudební sluch se u dětí v předškolním věku rozvíjí velmi nerovnoměrně a s rozdílnou kvalitou. (Kodejška, 2002, s. 11)

Hudebně sluchové schopnosti kategorizuje Kodejška (1989, s. 28) na citlivost pro hlasitost, citlivost pro tónovou barvu a citlivost pro diferenciaci tónové výšky. Pro aplikační část práce jsou zásadní všechny uvedené schopnosti, jelikož se ve značné míře odrážejí ve zpracovaném vzdělávacím programu. Rovněž také při testování hudebních schopností jsme zjišťovali schopnost dětí diferencovat vysoké a nízké tóny a určit jejich výškovou polohu.

2. Schopnosti sluchově motorické

Správný vývoj schopností sluchově motorických je důležitý k výkonu mnoha hudebních činností. Mezi ty stěžejní můžeme zařadit činnosti pěvecké, instrumentální a hudebně pohybové. Podle druhu této hudební činnosti jsou inervovány tělesné orgány, které následně umožní náležitou reakci dítěte na hudbu. Například při zpěvu jsou zapojeny hlasivky, při hře na nástroje Orffova instrumentáře pak pohyby rukou. Důležité jsou také komplexní pohyby těla při činnostech hudebně pohybových. (Kodejška, 1989, s. 28)

3. Rytmické cítění

Rytmus představuje pravidelné střídání tónů se stejnou nebo různou délkou (Zenkl, 2003, s. 33). Netýká se ovšem pouze oblasti hudby. Rytmus nás obklopuje i v běžném životě. Dochází k rytmičkému střídání dne a noci, přílivu a odlivu, opakovaně se mění roční doby a rytmus zasahuje také do oblasti času, kde se pravidelně střídají hodiny, minuty i sekundy. I v lidském organismu existují tzv. biologické rytmy. Mluvíme o pravidelném tlukotu srdce, pulsování krve v žilách, pravidelném střídání nádechu a výdechu a podobně (Sedlák, 1990, s. 111). Nyní se ale podrobněji zaměříme na rytmičké cítění, které je pro rozvoj hudebnosti dítěte stěžejní.

Sedlák (2013, s. 141) považuje rytmičké cítění za schopnost dítěte nejen vnímat, ale i prožívat rytmus hudby a podle toho na něj přiměřeně pohybově reagovat. Patří zde také schopnost napodobování a vytváření rytmu. Rytmičké cítění do sebe nezahrnuje pouze pojem rytmus, ale spadají sem i další prostředky členění hudby z hlediska času. Řadíme zde také metrum, puls, hybnost a tempo.

Dle Zenkla (2003, s. 34) lze chápat pojem metrum jako střídání přízvučných dob s nepřízvučnými. Můžeme také říct, že dochází ke střídání těžké a lehké doby. Kodejška (2002, s. 18) dodává, že pro dítě je mnohem přijatelnější, je-li melodie uspořádána metricky, jelikož se v ní dítě poté lépe orientuje.

Další pojem, který do sebe rytmičké cítění zahrnuje, je tempo. Vnímavost k tempu je u dětí v předškolním věku spojena s jejich tělesnými pohyby, kam spadá například pochod či běh dle udávaného tempa, dále pak poskoky a později i náročnější taneční kreaace. Samotná představa tempa je pro děti velmi abstraktní, proto by tyto činnosti měly být zpočátku vždy spojeny se známými pohyby. Děti tedy například předvádějí ptačí poskoky, chůzi vojáků a jiné známé tělesné pohyby. Zároveň je pro ně náročné svou reakci na změnu tempa ztvárnit okamžitě po této změně. Ačkoliv děti zvládají relativně vhodně zareagovat na odlišné změny tempa, na přizpůsobení se nové tempové rychlosti potřebují více času. (Kodejška, 2002, s. 19)

Děti jsou bytosti, které mají uvnitř sebe velkou zásobu energie. Ve svém dětství mají nutkání tuto energii ze sebe ventilovat, což mohou právě prostřednictvím rytmu. Nejvhodnější by bylo, kdyby toto mateřské školy umožňovaly dětem pravidelně. Stačí do výchovně-vzdělávací nabídky zařazovat například hry s rytmem, tanec nebo pohybová cvičení, která jsou doprovázena hudbou. (D'Andrea, 1998, s. 13)

4. Tonální citění

Tonální citění lze rozvíjet ve všech hudebních činnostech. Nejvíce však dochází k jeho rozvoji prostřednictvím zpěvu a proto bývá právě zpěv nejčastějším nástrojem k posouzení kvality vývoje a kvality tonálního citění (Kodejška, 2002, s. 19). Výzkumem tonálního citění u dětí se zabýval například A. Bentley. Z výsledků jeho výzkumu je patrné, že tonalita se u dětí rozvíjí přibližně kolem osmi let, nicméně jedná se o značně individuální záležitost, proto lze vývoj tonálního citění u některých dětí zpozorovat mnohem dříve. (Bentley in Kodejška, 2002, s. 20)

Toto tvrzení v podstatě potvrzuje i náš český autor František Lýsek, který na základě svých výzkumů u pětiletých dětí zjistil, že již jedna třetina z nich má rozvinuto tonální citění. Jeho výsledky dále poukazují na to, že tento počet se zvyšuje na 1. stupni základní školy, kde tonální citění dětí nabývá ještě větších rozměrů. Tento rozvoj lze přisuzovat zařazení systematické hudební výchovy do výchovy a vzdělávání na základní škole. (Sedlák, 1990, s. 103)

Na základě tohoto výzkumu vyčlenil Bentley (in Kodejška, 2002, s. 20) tři fáze vývoje tonálního citění u předškolních dětí. Dle něj se dítě při častém opakování určité písně nejprve přizpůsobuje jejímu rytmu, později se začíná shodovat i v její melodii. Konečnou fází je shoda v rytmu i melodii písně a sladění zpěvu dítěte s výškovým pohybem dané melodie. Také Kodejška (2002, s. 21) zkoumal úroveň tonálního citění u dětí. Ve svém výzkumu posuzoval úroveň tonálního citění u předškolních dětí prostřednictvím činností zaměřených na rozlišení správných tónů ve známé písni a také zhodnocením, zda je píseň správně zakončena.

5. Hudební paměť

Paměť využívá dítě i při hudebních činnostech. V takovém případě mluvíme o paměti hudební. Ta je spojena s ostatními psychickými procesy jedince, konkrétně s hudebním vnímáním, představivostí a fantazií, ale i s hudebním životem, který dítě doposud zažilo. (Sedlák, 1990, s. 88)

V souboru hudebních schopností zastává hudební paměť nepostradatelnou roli. Bez hudební paměti by nebylo hudby, a tedy ani hudebních činností. Autoři zabývající se hudební psychologií pokládají paměť za klíčovou hudební schopnost, která je nezbytná pro realizaci většiny hudebních činností. Hudební paměť je schopnost jedince, která umožňuje prostřednictvím nervové soustavy přijímat hudební informace, následně je zpracovávat

a uchovat si je po dobu nezbytně nutnou. V případě potřeby si tyto informace jedinec vybaví a obnoví. (Sedlák, 2013, s. 160-161)

Mezi činitele, které ovlivňují kvalitu zapamatování si hudby či melodie u dětí v mateřské škole je především délka hudebního díla. Konkrétně u dětí nelze pozornost udržet velmi dlouho, proto by i délka měla odpovídat schopnosti zachovat stav jejich pozornosti. (Sedlák, 2013, s. 163)

1.5 Diagnostika hudebních schopností

Jednou z podstatných oblastí hudební psychologie je psychologická diagnostika hudebních schopností. Ačkoliv je tato diagnostika v České republice prozatím zřídka propracovaná, pro hudebně pedagogickou praxi má zásadní hodnotu. Učitelé mateřských škol mohou pomocí tohoto diagnostikování zachytit strukturu, kvalitu a úroveň rozvoje hudebních schopností a odhadnout tak jejich další pravděpodobný vývoj. (Sedlák, 1998, s. 19)

Existuje několik metod, pomocí kterých lze hudební schopnosti diagnostikovat. Sedlák (1998, s. 19) je dělí na metody testové a netestové. Základ těchto metod vychází z obecné psychologie, pro účely hudební psychologie jsou však mírně upraveny. Vzhledem k tématu práce se zaměříme pouze na metody, které lze aplikovat již v mateřské škole.

Mezi **metody netestové**, které můžeme použít v mateřské škole, řadíme především pozorování. Hlavní pozitivum této metody lze spatřit především v osobnějším přístupu pedagoga k dětem. Děti při diagnostikování mohou pociťovat určité psychické stavy, jako je tréma či ostych a právě při těchto metodách lze k této skutečnosti přihlídnout při hodnocení. Naopak podstatným negativem je vyšší možnost subjektivního hodnocení ze strany učitele, čímž se snižuje objektivita výsledků. (Sedlák, 1998, s. 19)

Za značně přesnější a objektivnější metody považuje Sedlák (1998, s. 19) **metody testové**. Nejenže jsou z časového hlediska úspornější, ale je zde takřka vyloučen případný subjektivní přístup při hodnocení. Pro diagnostikování hudebnosti v pedagogické praxi, stejně jako pro naši práci, jsou stěžejní **testy hudebních schopností**. Tyto testy pomáhají objektivně vystihnout strukturu a kvalitu hudebních schopností u zkoušeného dítěte. V mnoha případech jsou součástí experimentálního výzkumu, kdy se prozkoumává úroveň hudebních schopností u výzkumného vzorku před zahájením výzkumu a poté na jeho

konci, přičemž se tak může srovnat účinnost celého experimentálního procesu. (Sedlák, 2013, s. 209)

Sedlák (2013, s. 213) uvádí, že jedním z autorů, který sestavil jako první test hudebních schopností určený pro děti je A. Bentley. Zkonstruoval testy, které lze aplikovat již u sedmiletých dětí. Dle Sedláka (1998, s. 19) zastával Bentley názor, že hudební schopnosti je nutno zkoumat již v brzkém věku dítěte, ideálně tedy při jeho nástupu na základní školu. V tomto období je zahájena systematická hudební výchova a hudební schopnosti dětí jsou zde prostřednictvím hudebních činností více prohlubovány. Bentley (in Sedlák, 1998, s. 19) při sestavování testu myslel i na psychické stavy dětí, konkrétně na jejich pozornost. Pozornost u dětí nelze udržet příliš dlouho, proto je jeho test časově nenáročný a lze jej provádět v běžných podmínkách školy. I když mluvíme o testování na základní škole, této skutečnosti lze využít i v mateřské škole. Testování by mělo být nastaveno tak, aby netrvalo dlouho a děti nebyly příliš zatěžovány. Zároveň i samotné testové úlohy je nutno přizpůsobit jejich věku a musí být zajištěno naprosté pochopení jednotlivých úkolů. Při zaznamenávání odpovědí navíc nelze využít schopnost psaní, tak jako na základní škole. Odpovědi proto u předškolních dětí získáváme prostřednictvím pozorování a jejich ústních výpovědí. Dále je nezbytné zaměřit se pouze na ty hudební schopnosti, které lze spatřit již v tomto věku dětí.

V práci jsme realizovali experimentální výzkum, prostřednictvím pretestu a posttestu. Sestavili jsme test hudebních schopností, který jsme s dětmi uskutečnili před realizací vzdělávacího programu a následně po ukončení realizace. Tím jsme mohli zjistit, jaký nastal posun v úrovni hudebních schopností u dětí. Podrobněji tento test a jeho výsledky popisujeme v praktické části práce (viz kapitola 5 a 7).

V další kapitole se věnujeme hudebním činnostem a jejich ukotvením v kurikulu předškolního vzdělávání. Nejprve jednotlivé hudební činnosti charakterizujeme a následně popisujeme vzdělávací oblasti Rámcového vzdělávacího programu a jejich vztah k těmto činnostem.

2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

V mateřské škole se realizuje několik druhů hudebních činností. K těm nejčastějším však stále patří zpěv. Jelikož právě v hudebních činnostech dochází k největšímu rozvoji hudebních schopností, měly by být všechny tyto činnosti zařazovány stejnoměrným způsobem. Jak uvádí Kodejška (2002, s. 4), hudební výchova v mateřské škole má svůj zásadní význam právě tehdy, jestliže dochází ke vzájemnému propojování hudebních činností. V kapitole uvádíme charakteristiku jednotlivých hudebních činností a možnosti rozvoje hudebních schopností v těchto činnostech. Dále zařazujeme hudební činnosti do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, kde se tyto činnosti odrážejí ve všech vzdělávacích oblastech.

2.1 Hudební činnost jako prostředek rozvoje hudebních schopností

Vymezujeme-li hudební činnosti, nezahrnujeme do tohoto pojmu ty aktivity, které mají výrobní charakter, tedy například výrobu hudebních nástrojů a nahrávání hudby. Naopak do tohoto pojmu řadíme komunikaci jedince s hudbou. Synonymem pro pojem hudební činnost se v některé literatuře uvádí pojem aktivita. (Sedlák, 2013, s. 47-48)

Hudební činnosti můžeme klasifikovat podle toho, zda se jedná o hudební činnosti v umělecké sféře, nebo ve školské hudební výchově. Jelikož se v kapitole zabýváme hudebními činnostmi v mateřské škole, zajímá nás především oblast hudební výchovy ve škole. Školská hudební výchova třídí hudební činnosti na pěvecké, poslechové, instrumentální, které využívají nástroje a činnosti hudebně pohybové. (Sedlák, 2013, s. 49)

O hudebních činnostech se můžeme dočíst v mnoha publikacích zabývajících se hudební psychologií. Při zpracovávání následující kapitoly pro nás vzhledem k tématu práce byla stěžejní publikace M Kodejšky (2002) *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* a také publikace *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání* autorky M. Liškové (2006), která uvádí také souvislost hudebních činností a Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Níže charakterizujeme jednotlivé hudební činnosti a uvádíme možnosti rozvoje hudebních schopností prostřednictvím těchto činností.

1. Pěvecké činnosti

V mnoha případech bývá zpěv nejčastěji realizovanou hudební činností v mateřské škole. Jedná se zároveň o jednu ze základních hudebních činností, prostřednictvím které se u dětí rozvíjí hudební schopnosti. (Kodejška, 2002, s. 44)

Zpěv provází jedince takřka celým životem. Je to přirozený projev člověka stejně jako řeč. Jak jsme zmiňovali v první kapitole, zpěv matky je pro dítě velmi důležitý již od prenatálního období. Později v mateřské škole se zpěv stává nezbytnou součástí každodenního života. U dětí rozvíjí komunikační dovednosti, podporuje jejich sebevědomí, ale především formuje hudební schopnosti. Těmi hlavními jsou zde hudební paměť, rytmické cítění a hudební sluch. Důležitý je i výběr písně pro děti. Vhodné jsou ty písně, které mají zřetelně rozdělenou hudební formu, jednoduchý rytmus a děti si jejich melodii snadno zapamatují. (Lišková, 2006, s. 21-25)

Sedlák (1990, s. 250) zdůrazňuje, že by měl pedagog před zpěvem zařazovat vhodná dechová cvičení, která u dětí rozšiřují hrudník, navyšují vitální kapacitu plic a upravují pravidelnost dýchání. Kodejška (2002, s. 44) zároveň dodává, že hlasová cvičení připravují děti na hlasový rozsah, který je u písně potřebný a navíc děti motivují k samotnému zpěvu.

2. Poslechové činnosti

Lišková (2006, s. 138) řadí poslech hudby v mateřské škole k často opomíjeným hudebním činnostem. Přípravná etapa pro vnímání a poslech hudby přitom začíná již v rodinném prostředí a v mateřské škole se toto vnímání dále rozvíjí. Nejmenší děti nejprve vnímají a rozlišují zvuky v přírodě, zvuky zvířat a tyto zvuky později začínají napodobovat. Oblíbené jsou činnosti, ve kterých mají děti rozeznat rozmanité zvuky, hlasy či rytmické motivy. Tyto činnosti se v mateřské škole uskutečňují prostřednictvím pěveckých, instrumentálních, ale i pohybových činností, konkrétně hrou na tělo. Časté bývají i činnosti, ve kterých děti na základě poslechu hádají píseň dle jejího rytmu či melodie.

Děti starší čtyř let by měly poslouchat nejen písně dětské, ale i skladby instrumentální, ve kterých se mohou učit rozeznávat některé hudební nástroje. Pokud jsou ukázky těchto skladeb doprovázeny rozhovorem o tom, co děti slyší a vnímají, utváří se tak nejen jejich sluchové schopnosti, ale i hudební paměť, představivost a tvořivost. (Kodejška, 2002, s. 44)

Poslechové činnosti zařazujeme i do vzdělávacího programu, který je součástí praktické části. Ačkoliv se zde nevyskytují ve větší míře, zahrnuty zde jsou například činnosti, kdy děti dle sluchového vnímání určují, odkud zvuk přichází, popřípadě o jaký zvuk se jedná.

3. Instrumentální činnosti

Již v raném věku je oblíbenou činností dětí manipulace s hračkami, které vyluzují zvuky. Prostřednictvím těchto hraček děti zdokonalují své sluchové vnímání, jemnou motoriku a koordinaci pohybů. V pozdějším věku se dostávají do kontaktu s nástroji Orffova instrumentáře, pomocí nichž lze u dětí rozvíjet mnoho hudebních schopností. Nástroje Orffova instrumentáře dělíme na rytmické a melodické. Pro děti v mateřské škole je snadnější manipulace s nástroji rytmickými, proto bychom tuto skupinu při instrumentálních činnostech měli upřednostňovat. K rytmickým nástrojům řadíme například ozvučná dřívka, bubínek, tamburínu, drhlo, triangl a kastaněty. Mezi nástroje melodické začleňujeme zvonkohry, metalofony a xylofony. Ty bychom však měli v mateřské škole využívat zřídka, a to například v situacích, kdy chceme zpestřit hudební činnosti. (Lišková, 2006, s. 101)

V průběhu realizace vzdělávacího programu jsme tyto nástroje také zařazovali do hudebních činností. Dle Kodejšky (2002, s. 46) by se děti měly s nástroji nejprve seznámit. Pokud s hrou na Orffovy nástroje začínáme již u nejmladších dětí, zpočátku jim představíme jednotlivé nástroje, jaké zvuky a tóny mohou vydávat a poté s nimi společně doprovázíme rytmus slov. Přestože jsme činnosti s nástroji Orffova instrumentáře prováděli ve třídě předškolních dětí, brali jsme v úvahu i možnost neznalosti některých nástrojů či chybnou manipulaci s nimi, proto jsme seznámení s nástroji zařadili i do programu. Lišková (2006, s. 106) podotýká, že rytmické nástroje vycházejí ze stejného principu jako hra na tělo, takže je dobré v této fázi napodobovat činnosti, které si děti zkoušely doprovázet právě hrou na tělo.

4. Hudebně pohybové činnosti

Rozvoj hudebních schopností, hudebního vnímání a zdokonalování koordinace jednotlivých pohybů značně podporuje hudebně pohybová výchova. Jedná se o rozmanité druhy činností, které lze navzájem propojovat. Využít můžeme například nástroje z Orffova instrumentáře nebo jiné hudební nástroje, dále lze zařadit taneční hry a hry se zpěvem. Nejmenší děti je třeba nejprve naučit koordinaci pohybů svého těla, sladit jejich

chůzi a běh se zpěvem a hrou na hudební nástroje. Starší děti již zvládají ztvárnit tempo, rytmus, dynamiku a jiné hudebně-vyjadřovací prostředky, které uvádíme s podrobnějším popisem níže. (Kodejška, 2002, s. 47)

Součástí hudebně pohybových činností je bezpochyby hra na tělo, díky které dochází u dětí nejen k rozvoji jemné motoriky, ale především k souhře jednotlivých tělesných pohybů. Při vhodně zvolených činnostech rozvíjí hra na tělo rytmické a metrické cítění, hudební paměť a dětskou tvořivost. Pozitivem této hry je, že k ní nepotřebujeme žádné speciální pomůcky ani nástroje a mohou se jí zúčastnit všichni zároveň. Je vhodné začínat nejprve tleskáním, poté pleskáním a nakonec podupáváním. Teprve po zvládnutí všech těchto pohybů je můžeme s dětmi kombinovat. (Lišková, 2002, s. 56-57)

K seznámení dětí s hudebně-vyjadřovacími prostředky využíváme u těchto prvků rozdílů v kontrastu. Děti by měly zvládnout rozlišit rychlé a pomalé tempo, vysoké a nízké tóny a silné nebo slabé zvuky. Tyto kontrastní rozdíly by děti měly sluchově vnímat a poté pohybově vyjádřit. Vysokou melodii mohou ztvárnit chůzí po špičkách, naopak nízkou polohu chůzí v podřepu. (Lišková, 2002, s. 77)

Velmi dobře lze pohybem vyjádřit i dynamiku. Jak jsme již několikrát zmiňovali, všechny hudební činnosti by se měly vzájemně propojovat. Proto k vyjádření dynamiky využijeme kupříkladu hru na tělo, kdy při tichých zvucích tleskáme prsty o sebe a při zvucích hlasitých tleskáme celou dlaní. Dále lze kontrasty v dynamice ztvárnit při hlučné nebo tiché chůzi. (Lišková, 2002, s. 80)

Vzdělávací program obsahuje mnoho aktivit zaměřených na hudebně pohybové činnosti. Příkladem jsou například činnosti, ve kterých děti diferencují rychlé a pomalé tempo, vnímají vysoké a nízké tóny či reagují pohybem na dynamické změny.

Lišková (2006, s. 6-7) pokládá za nezbytné, aby pedagogové v mateřských školách disponovali odbornou znalostí jednotlivých metodik a zaujímal absolutně profesionální přístup. Zaměříme-li se konkrétně na hudební výchovu, pedagog musí ovládat všechny zásady, které jsou nutné k řízení hudebních činností v mateřské škole. Pouze při kvalitní znalosti těchto zásad mohou být tyto činnosti přizpůsobeny konkrétním podmínkám a hudebním schopnostem dětí. Stejně obeznámeni by měli být pedagogové také s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a s jeho propojeností vzdělávacích oblastí s hudebními činnostmi. V následující kapitole tento vztah popisujeme a hudební činnosti uvádíme do souvislosti s kurikulem mateřské školy.

2.2 Pojetí hudebních činností v kurikulu předškolního vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání stanovuje základní podmínky, požadavky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku v mateřské škole. Obsah vzdělávání je zde rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí (viz níže). V každé této oblasti můžeme nalézt spojitost s hudební výchovou a hudebními činnostmi v mateřské škole. (Smolíková, 2004, s. 6)

Nyní se zaměříme na jednotlivé vzdělávací oblasti Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a uvedeme, jak se v nich hudební činnosti v mateřské škole odrážejí. V první oblasti **Dítě a jeho tělo** je vzdělávacím záměrem pedagoga podporovat růst a vývoj dítěte, zdokonalovat tělesnou zdatnost, rozvíjet pohybové i manipulační dovednosti a učit dítě sebeobsluže. (Smolíková, 2004, s. 16)

Hudební činnosti se zde reflektují v několika směrech. Základem jsou hudebně pohybové činnosti, prostřednictvím kterých si děti uvědomují své vlastní tělo, učí se ovládat pohybový aparát a rozvíjejí motoriku. Ve spojitosti s hudební výchovou dochází ke zdokonalování pohybu a jeho sladění s rytmem a hudbou. K rozvoji jemné motoriky, souhrně pohybů a smyslového vnímání je určena hra na instrumentální nástroje. Prostřednictvím nástrojů lze rozvíjet rytmizaci a rytmické cítění. Je však nutné dbát na ochranu sluchu u dětí, jelikož děti velmi rádi nástroje zkoušejí různými způsoby, které nemusí být vždy příjemné okolí. V souvislosti s fyziologickým vývojem dětí se při zpěvu soustředíme na správné držení těla, dýchání a tvorbu hlasu. (Lišková, 2006, s. 9)

Oblast **Dítě a jeho psychika** se orientuje na podporu psychické zdatnosti a odolnosti dětí, dále na rozvoj jejich řečových schopností a jazykových dovedností a v neposlední řadě rozvíjí kognitivních procesy, city a vůli dítěte. (Smolíková, 2004, s. 18)

Z hudebních činností sem lze zařadit všechny pěvecké aktivity, práci se slovy a deklamací říkadél. Nejen samotná píseň, ale i její rozbor s dětmi přispívá k rozvoji slovní zásoby, schopnosti vyjádřit se a k naslouchání. Kognitivní vývoj dítěte podporujeme hrou na instrumentální nástroje. Prostřednictvím této hry se děti učí poznávat charakteristické zvuky jednotlivých nástrojů a zároveň dochází k osvojování si vhodného způsobu jejich používání. (Lišková, 2006, s. 11)

V oblasti **Dítě a ten druhý** je záměrem pedagoga podporovat u dětí vzájemné vztahy, dále pak vztahy mezi dětmi a dospělými a posilovat jejich vzájemnou komunikaci. (Smolíková, 2004, s. 24)

Také v hudebních činnostech dochází ke vzájemné spolupráci dětí. Tyto činnosti jsou velmi vhodné pro přizpůsobení se jednice v kolektivu dětí. Lišková (2006, s. 17) tvrdí, že v takové situaci se píseň stává zprostředkovatelem komunikace a navázání nových vztahů. Kooperaci u dětí rozvíjíme nejen prostřednictvím hudebně pohybových her, ale také hrou na instrumentální nástroje. V mnoha případech je pro děti náročné už jen domluvit se na tom, kdo se ujme jakého hudební nástroje. Následně při samotné hře je nutné, aby se děti střídaly a nerušily svou hlučnou hrou ostatní v kolektivu. Vedeme tedy děti k ohleduplnosti k ostatním. (Lišková, 2006, s. 17)

V oblasti **Dítě a společnost** je záměrem pedagoga představit dětem společenství jiných lidí, objasnit jim pravidla soužití s nimi a seznámit děti s kulturou a uměním. Dále pedagog děti seznamuje s kulturou, uměním, materiálními a duchovními hodnotami. (Smolíková, 2004, s. 26)

Hudba sama o sobě se vyvíjí v lidské společnosti a je dobrým prostředkem k odstranění komunikačních i společenských bariér. Dílčí vzdělávací cíle zasahují do všech hudebních činností v mateřské škole. Pěvecké činnosti jsou obvykle prvními, pomocí kterých u dětí vytváříme kladný vztah k umění a kultuře. Jestliže jsou pro region, ve kterém se mateřská škola nachází typické nějaké lidové písně, je vhodné je při výběru nových písní zvolit. Podobně je tomu u pohybových činností, prostřednictvím kterých mohou děti poznávat okolní zvyky a tradice, například jednoduché folklórní tance. Součástí oblasti *Dítě a společnost* jsou i další činnosti, ve kterých děti například trénují pásmo na hudební vystoupení nebo se účastní jiných regionálních slavností. Také prostřednictvím těchto aktivit se děti seznamují s kulturními tradicemi a společností. (Lišková, 2006, s. 19)

Poslední je oblast **Dítě a svět**, která je především zaměřena na seznámení dětí s okolním světem. (Smolíková, 2004, s. 29)

V rámci pěveckých činností zde lze preferovat například písně o přírodě, živočiších, rostlinách apod. Děti se mohou také seznamovat s popěvkami jiných národů a etnických menšin. Stejně tak i hudebně pohybové aktivity mohou vycházet z orientálních, afrických či latinskoamerických tanců. (Lišková, 2006, s. 20)

3 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

První kapitolu teoretické části jsme věnovali hudebním schopnostem, které jsou pro práci stěžejní. Následně jsme uvedli, jak se tyto schopnosti u dítěte vyvíjejí. Vzhledem k tématu bakalářské práce jsme hudební vývoj popsali od narození dítěte až po období, kdy dítě navštěvuje mateřskou školu a tento vývoj podléhá vlivu kolektivní výchovy. Nezbytná byla pro práci také klasifikace hudebních schopností, kterou jsme nastínili z pohledu více autorů a vybrané hudební schopnosti jsme podrobněji charakterizovali. Důležité bylo uvedení možností diagnostikování těchto schopností se zaměřením na test hudebních schopností, který jsme pro praktickou část práce sestavili.

V druhé kapitole jsme popsali hudební činnosti, prostřednictvím kterých se hudební schopnosti v mateřské škole rozvíjejí. Uvedli jsme také pojetí těchto činností v kurikulu mateřské školy, tedy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, neboť hudební činnosti se zde promítají v každé vzdělávací oblasti.

Z teoretických východisek, která jsme uvedli v teoretické části, dále vycházíme v praktické části. Ta je tvořena vzdělávacím programem, který obsahuje několik hudebních činností rozvíjejících hudební schopnosti dětí v mateřské škole. Pro návaznost na tento program bylo nutné si vymezit a charakterizovat jednotlivé hudební činnosti. Důležité bylo také propojení těchto činností s kurikulem mateřské školy, jelikož při stanovování obecných cílů programu jsme z velké části vycházeli právě z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části dále popisujeme experimentální výzkum pomocí testu hudebních schopností, který jsme pro účely práce sestavili.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROGRAM HUDEBNÍCH AKTIVIT

Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvořit vzdělávací program, následně ho aplikovat v praxi mateřské školy a po realizaci provést jeho evaluaci. Evaluace byla provedena dvěma způsoby, konkrétně vlastní reflexí průběhu jednotlivých aktivit programu a hodnocením ze strany učitelky mateřské školy, která byla přítomna při realizaci celého programu a měla tak možnost všechny hudební činnosti sledovat. Součástí praktické části je také test hudebních schopností, který zjišťuje úroveň hudebních schopností u dětí před realizací a následně po realizaci předloženého programu. V závěru práce jsou uvedeny doporučení pro praxi mateřských škol.

Program byl realizován v mateřské škole ve Zlínském kraji od listopadu do prosince roku 2015, a to pravidelně 1-2x týdně. Po písemném souhlasu rodičů s pořizováním fotografií a jejich následným zveřejněním v této práci (viz příloha P III) byla během realizace programu prováděna fotodokumentace činností (viz příloha P IV).

Jak tomu v mnoha případech bývá, v mateřských školách se hudební výchova realizuje pouze prostřednictvím pěveckých činností, přičemž se však opomíjí rozvoj dalších hudebních schopností u dětí, jako je například tonální cítění, rytmické cítění a podpora sebevyjádření dětí prostřednictvím hudebních činností. Tento vzdělávací program obsahuje hudební aktivity zaměřené na rozvoj rozmanitých hudebních schopností a může být následně využit jako inspirace pro realizaci hudební výchovy v mateřských školách.

4.1 Obecná charakteristika programu

V následujících tabulkách uvádíme obecnou charakteristiku vzdělávacího programu, jeho časové parametry, subjekty programu a jejich věk a především cílové kompetence, kterých by děti po skončení programu měly dosáhnout.

Název programu	Hrátky s hudbou
Časové parametry	8 dní
Subjekty programu	děti předškolního věku
Věk dětí	5 - 6 let
Počet dětí	11

Tabulka 1 - Obecná charakteristika programu

Testem hudebním schopností (respektive konkrétně pretestem) jsme zjistily úroveň vybraných hudebních schopností. Ke každé kategorii testu hudebních schopností jsme určili cílové kompetence, které by děti měly pro získání bodů zvládnout. Tyto hudební schopnosti jsme se následně snažili prostřednictvím vzdělávacího programu nadále rozvíjet. Primárně jsme se tedy v programu zaměřili na následující cílové kompetence:

Cílové kompetence testu hudebních schopností	
Orientace v tónovém prostoru	- dítě dokáže diferencovat vysoké a nízké tóny
Porovnávání výšky dvou tónů	- dítě dokáže diferencovat tóny a určit jejich výškovou polohu (vyšší, nižší, stejný)
Hudební paměť pro melodii	- dítě je schopno si na základě sluchového vnímání a pozornosti zapamatovat melodie - dítě zvládá určit, zda se jedná o shodné nebo rozdílné melodie
Tonální citění, mimotonální tón	- dítě dokáže rozpoznat správnost slyšené melodie - dítě pozná, jestli se v melodii nachází mimotonální tóny nebo je tonálně správná
Určování výškového pohybu melodie	- dítě zvládá určit, jakým směrem je melodie hrána (zdali klesá nebo stoupá)
Hudební paměť pro rytmus	- dítě je schopno si na základě sluchového vnímání a pozornosti zapamatovat rytmus - dítě zvládá správně zopakovat rytmické celky
Rytmické citění	- dítě dokáže rytmicky vytleskat slova - dítě je schopno spojit svůj pohyb s udávaným rytmem

Tabulka 2 - Cílové kompetence testu hudebních schopností

Současně jsme se prostřednictvím vzdělávacího programu zaměřovali i na další kompetence, kterých má dítě po jeho realizaci dosáhnout. Následující cílové kompetence vycházejí z RVP PV. Cílové kompetence jsou upraveny tak, aby odpovídaly vzdělávacímu programu, který obsahuje hudební činnosti. Rozdělili jsme je na oblast kognitivní, afektivní, psychomotorickou a sociální.

Kognitivní	<ul style="list-style-type: none"> - dítě je schopno vyjádřit své myšlenky a nápady týkající se tématu a zvládá základní pravidla rozhovoru - dítě dokáže vyjádřit svou fantazii a představivost prostřednictvím hudebních činností - dítě je schopné sluchově rozlišovat zvuky a tóny - dítě dokáže reprodukovat krátké říkanky
Afektivní	<ul style="list-style-type: none"> - dítě se dokáže soustředit a udržet svou pozornost u činností - dítě dokáže vyjádřit hudbou a hudebně-pohybovou improvizací své prožitky - dítě se dokáže vyjádřit prostřednictvím hudebních a hudebně-pohybových činností
Psychomotorické	<ul style="list-style-type: none"> - dítě zvládá správně držet tělo při zpěvu, ovládat dech, tempo a intonaci své řeči - dítě zvládá sladit pohybové dovednosti s rytmem, hudbou a zpěvem - dítě je schopno při rytmických činnostech napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru - dítě je schopno rytmicky deklamovat jednoduchá říkadla - dítě zvládá manipulovat s jednoduchými nástroji (nástroje Orffova instrumentáře)
Sociální	<ul style="list-style-type: none"> - dítě je schopno při hudebních činnostech spolupráce s ostatními - dítě je schopno během činností dodržovat stanovená pravidla

Tabulka 3 - Cílové kompetence rozvíjené programem

4.2 Struktura vzdělávacího programu

Níže uvedená tabulka obsahuje obecnou strukturu vzdělávacího programu s názvem: *Hrátky s hudbou*. Program je rozdělen do osmi dnů. Každý den má stanoveno téma a činnosti v něm zahrnuté tomuto tématu obsahově odpovídají. Dále jsou zde shrnuty organizační formy, metody a cílové zaměření.

DEN	TÉMA	ORGANIZAČNÍ FORMA	METODY	CÍLOVÉ ZAMĚŘENÍ
1.	Všichni jsme tu kamarádi	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Rozvíjet pozornost a naslouchání u dětí. Rozvíjet u dětí fantazii a představitivost prostřednictvím hudebních činností.
2.	Padá listí, zlaté rudé	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí.
3.	A vy, páni muzikanti	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Seznámit děti s nástroji Orffova instrumentáře. Rozvíjet rytmické cítění u dětí prostřednictvím nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet hudební paměť u dětí pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet u dětí fantazii pomocí těchto nástrojů.

4.	Přes pole, louky, přes lesy	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet fantazii a představivost dětí prostřednictvím hudebních činností. Rozvíjet sluchové vnímání u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci pohybu melodie u dětí.
5.	Mikuláš dnes přišel k nám	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet dynamiku hlasového projevu u dětí.
6.	Hrajeme si, dovádíme, pozor, ať se nezraníme	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel a dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí.

7.	Paní zima oblékla si bílý šat	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí.
8.	Až zazvoní zvoneček, rozsvítí se stroměček	řízená činnost	diskuze, popis, předvádění, hra	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí s použitím nástrojů z Orffova instrumentáře. Prohlubovat fantazii a představivost u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí. Prohlubovat hudební paměť u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí.

Tabulka 4 - Struktura programu

4.3 Charakteristika předškolního zařízení

Program hudebních aktivit jsme ověřili ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji. V mateřské škole se nachází celkem tři třídy, ve kterých jsou děti rozděleny podle věku. Ke každé třídě náleží vlastní šatna dětí, sociální zařízení a umývárna. Mateřská škola je bohatě vybavena hračkami a pomůckami pro činnosti dětí. Náleží k ní také prostorné dětské hřiště s pískovištěm a prolézačkami, které umožňují pohyb a volnou hru dětí. Režim dne v mateřské škole začíná v 7 hodin, kdy se děti scházejí do tříd. Od této doby až do snídaně mají možnost spontánních her dle vlastního uvážení. Po snídani jsou připraveny řízené činnosti dle vzdělávací nabídky zaměřené na všestranný rozvoj dětí. Tyto činnosti vycházejí z příslušného ŠVP dané mateřské školy. Následuje svačina a pobyt venku, ke

kterému se využívá také výše zmíněné dětské hřiště u mateřské školy. Po obědě, který bývá připraven v 11 hodin, nastává čas odpočinku, četba pohádek a spánek. Domů se děti rozcházejí v odpoledních hodinách.

Při realizaci programu jsme pracovali s předškolními dětmi ve věku od 5 do 6 let. Pro předškolní děti jsme se rozhodli z toho důvodu, že u nich lze déle udržet pozornost, a proto mohly být vybrány časově náročnější aktivity. Tyto děti také bývají více zaujaty k činnostem a jejich úroveň hudebních schopností je značně pokročilejší. Danou třídu celkem navštěvuje 13 dětí, z toho 6 chlapců a 7 děvčat. Z důvodu nemoci dvou dětí se však situace změnila a na realizaci programu bylo přítomno pouze 11 dětí. Všechny děti v této třídě jsou přátelské, komunikativní, pracovitě a rády se učí novým věcem. Jsou samostatní a nedělá jim problém dodržovat pravidla, která mají společně stanoveny. Jedním z pravidel je i to, že při diskuzi v komunitním kruhu mluví pouze ten, kdo momentálně drží v ruce plyšový míč – tzv. „pana Mluvku“. Při realizaci vzdělávacího programu jsme toto pravidlo respektovali a při diskuzích v komunitním kruhu jsme plyšový míč používali také.

Co se týče vybavení třídy pro realizaci hudební výchovy, nachází se zde bezpochyby elektronické klávesové nástroje a nástroje Orffova instrumentáře. Mezi další pomůcky můžeme zařadit sluchové pexeso, které u dětí procvičuje sluchové vnímání a dle slov paní učitelky jej mají děti v oblibě. Hudební činnosti jsou v této třídě realizovány různorodě. Každý týden se děti s paní učitelkou naučí novou píseň, která je obsahově vázána k týdennímu tématu. Tuto píseň poté trénují v průběhu celého týdne a také v dalších dnech pro zpestření jiných činností. Neopomínají se ani společné seznámení s obsahem písní, které je podstatné pro správné porozumění jeho textu. Pěvecké činnosti poté doprovázejí například rytmickým cvičením nebo jsou zařazovány hudebně pohybové činnosti na rozlišování změn tempa a rytmu. Nedílnou součástí je také průběžné zařazování aktivit, které vedou ke správnému dýchání a artikulaci.

5 TEST HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ

Pro potřeby bakalářské práce jsme sestavili vlastní test hudebních schopností, který jsme následně s dětmi zrealizovali. Test byl vytvořen za účelem zjištění úrovně hudebních schopností ve třídě (tzv. pretest) před realizací vzdělávacího programu. Následně byl test zopakován po skončení vzdělávacího programu, a to ve stejném složení (tzv. posttest), čímž jsme mohli posoudit rozvoj hudebních schopností vlivem programu. Jelikož jsme nenašli vhodný test hudebních schopností, který lze použít u dětí v mateřské škole, při jeho tvorbě jsme vycházeli ze dvou dostupných testů, konkrétně z testu M. Holase (1994) a z testu S. Pecháčka a H. Váňové (2001). Oba uvedené testy jsou však určeny pro diagnostikování hudebních schopností u dětí na základní škole. Zde se tedy předpokládá znalost psaní a možnost samostatného odpovídání žáků do záznamového archu. Při konstrukci vlastního testu jsme se jimi mohli pouze inspirovat. Pro potřeby bakalářské práce jsme jej přizpůsobili věku dětí v mateřské škole. Názvy jednotlivých kategorií jsme dle jejich vzoru ponechali a otázky v něm obsažené jsme zkoncipovali zábavnou formou s motivací o zvířatech v lese.

Test hudebních schopností je určen pro děti od 5 let. Obsahuje celkem 14 položek, které jsou rozděleny do 7 kategorií a v každé z nich se nachází dvě položky, které testují danou hudební schopnost. Kategorie jsou následující: orientace v tónovém prostoru, porovnávání výšky dvou tónů, tonální cítění, hudební paměť pro melodii, hudební paměť pro rytmus, určení pohybu melodie a rytmické cítění. Při hodnocení jsme posuzovali, zda dítě zvládá samostatně určit správnou odpověď nebo naopak nezvládá. Ve dvou úkolech, které se orientují na rytmickou paměť a rytmické cítění, jsme zvolili navíc možnost, kdy dítě dokáže rytmické celky zopakovat nebo znázornit s minimální nepřesností. Celkem může dítě získat 14 bodů. Kompletní podoba testu se nachází v přílohách práce (viz příloha P I). Test jsme nejprve ověřili na dvou dětech ve věku 5 a 6 let, které se programu nezúčastnily, u nichž jsme zjistili, zda je jim srozumitelný a je tak úměrný jejich věku. Na základě tohoto odzkoušení jsme mohli provést drobné úpravy jeho nedostatků, například úpravy formulace zadání apod. Poté byl test zrealizován s dětmi v rámci programu v mateřské škole, konkrétně s každým dítětem samostatně. Během testování jsme využívali ozvučná dřívka a klavír. Všechny děti měly nastaveny stejné podmínky. Testování probíhalo vždy ve stejný čas, a to konkrétně ráno od 7.30 do 8.30 před řízenou činností a ve stejném prostředí, tedy v herně mateřské školy. Výsledky testování jsou prezentovány v kapitole 7.

6 REALIZACE PROGRAMU

V níže uvedené části bakalářské práce popisujeme jednotlivé dny programu. Každý den obsahuje tabulku se shrnutím použitých organizačních forem, metod a pomůcek. Dále jsou zde uvedeny cíle činností, které se daný den realizovaly a následně kompetence, které by děti měly po splnění cílů získat. Další částí jsou jednotlivé hudební aktivity. Nejprve se zde nachází jejich obecný popis a níže je uvedena reflexe průběhu aktivit, ve které popisujeme nejen průběh realizace, ale také jejich zhodnocení a adekvátnost. Ke každému dni vzdělávacího programu se vztahuje příprava na realizaci, která je součástí příloh bakalářské práce.

Samotné realizaci vzdělávacího programu předcházelo testování hudebních schopností, pomocí kterého jsme mohli zjistit, jak uvedený program ovlivnil úroveň hudebních schopností u dětí. Nejprve jsme zrealizovali tzv. pretest, čímž jsme mohli zjistit počáteční úroveň těchto schopností u dětí. Testování proběhlo s každým dítětem individuálně v herně mateřské školy a jednotlivým odpovědím dětí jsme následně přidělily body. Po kompletním otestování všech dětí následovala samotná realizace vzdělávacího programu.

Během realizace prvního dne programu jsme se s dětmi naučili říkanku, se kterou jsme poté zahajovali každé další setkání. Poté vždy následovala krátká diskuze o daném tématu, které bylo na programu dne. Zařazovány jsou zde také artikulační a dechové cvičení, které by měly být nedílnou součástí hudební výchovy. Tyto aktivity pomohou dětem uvolnit motoriku mluvidel a jsou důležitým předpokladem nejen pro pěvecké činnosti, ale i pro správné mluvení a vyslovování. Každý den byly zařazeny rozličné druhy aktivit rozvíjející hudební schopnosti dětí. K aktivitám byly využity pomůcky dostupné v mateřské škole, tedy především klavír a nástroje Orffova instrumentáře, použity byly také netradiční pomůcky, jako je padák či rondo a tyto pomůcky byly přizpůsobeny pro hudební aktivity. Některé pomůcky byly přineseny také z domova. Na závěr jsme se s dětmi opět scházeli v kruhu, kde jsme zhodnotili jednotlivé činnosti. Aktivity obsažené v programu jsou inspirovány literaturou zabývající se hudebními činnostmi v mateřské škole, které byly přizpůsobeny danému tématu, popřípadě se jedná o vlastní nápady či zkušenosti z praxe.

Po ukončení realizace programu opět proběhlo testování hudebních schopností a to s totožným zadáním, jako bylo u pretestu. Dle bodového hodnocení posttestu jsme mohli zjistit rozdíl mezi prvním a druhým testem. Výsledky uvádíme v kapitole 7.

1. DEN PROGRAMU (viz Příloha P V)

Téma	Všichni jsme tu kamarádi
Organizační forma	řízená činnost
Metody	rozhovor, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Rozvíjet pozornost a naslouchání u dětí. Rozvíjet u dětí fantazii a představitivost prostřednictvím hudebních činností.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti zvládají rytmicky vytleskat své jméno. Děti si dokážou zapamatovat rytmické celky, které následně zvládají zopakovat. Děti jsou schopny si zapamatovat hranou melodii a zopakovat ji se stejnou dynamikou. Děti zapojují svou fantazii při vymýšlení nových rytmických celků.

Tabulka 5 - Struktura prvního dne

Popis aktivit:***1. Máme rádi kamarády***

Děti se posadí do kruhu na koberec. Snaží se špulit rty tak, jako by dávaly někomu pusu a poté posílají vzdušný polibek do kruhu. Následně předvádějí na kamarády různé druhy úsměvů (malý úsměv, úsměv od ucha k uchu, hlasitý smích, tichý smích).

2. Představujeme se

Děti vytleskávají rytmus svého jména. S činností začíná vedoucí hry, který vše předvede. „*Já – jsem – Pa – vlí – na.*“

Každý řekne a vytleská své jméno. Jakmile se představí všechny děti, další kolo opět začíná vedoucí hry a vytleská jméno dítěte, které sedí po pravici. „*To – je – Mi – chal.*“

3. Dialogy tleskáním

Vedoucí hry vytleská libovolný rytmus. Dítě sedící po pravici se snaží tento rytmus zopakovat a vytleskat jej stejně. Poté se pokusí vymyslet svůj vlastní rytmus, který se následně snaží zopakovat další dítě. Postupuje se po kruhu, než se vystřídají všichni.

4. Ozvěna

Vedoucí hry předzpívá dětem libovolnou melodii. Děti se snaží melodii zopakovat. Mění se hlasitost, melodie slábne, zpomaluje, zrychluje apod.

5. Aplaus

Děti se posadí do kruhu na zem. Vedoucí hry začíná tleskat s nejsilnější intenzitou. Postupně se po kruhu k vedoucímu hry přidávají i ostatní děti. Vedoucí hry poté začíná měnit dynamiku zvuku tleskání. Připojuje také vytleskávání rytmického celku, střídání tleskání a pleskání apod.

Reflexe průběhu aktivit:

V úvodu prvního se děti seznámily s motivační hračkou. Jednalo se o maňáska na ruku v podobě ptáčka. Děti se dozvěděly, že tento maňásek má rád hudbu, rád poslouchá v lese ostatní ptáčky, jak zpívají a rád se k nim přidává. Podle této charakteristiky jsme mu společně dali jméno „Zpěváček“. Také jsme si vysvětlili, že s námi bude každé další setkání a protože má Zpěváček rád hudbu, budeme společně hrát různé hudební hry. Děti si maňáska velmi oblíbily. Společně jsme se naučili krátkou úvodní říkanku, kterou jsme zahájili nejen dnešní aktivity, ale sloužila také pro zahajování činností v dalších dnech. Pro děti byla snadná na zapamatování, jelikož se rýmovala a byla doprovázena pohybem. Následně jsme si povídali o tom, jestli jsou děti ve třídě kamarádi. Děti se shodly na tom, že si všichni v případě potřeby pomáhají a v opačném případě, když se někdo s někým nepohodne, tak se následně vzájemně omluví. Na to jsme navázali první aktivitou, která byla zaměřena na artikulaci. Všichni měli poslat vzdušný polibek doprostřed kruhu svým kamarádům. Zde jsme dbali na přehnanou artikulaci a pohyby rtů. Velmi to děti bavilo, proto posílal každý zvlášť vzdušný polibek i Zpěváčkovi. Podobné činnosti jsou před hudební výchovou zařazovány často a pomáhají dětem uvolnit motoriku jejich mluvidel a připravit se na zpěv. Můžeme říct, že nejen první činnost, ale také motivace s maňáskem děti značně zaujala.

V další aktivitě se děti Zpěváčkovi představily a sdělily mu, jak se jmenují. Zvolili jsme rytmické vytleskávání jmen. S nadšením se každé dítě představilo. Většinou s touto aktivitou nebyly problémy a každý to zvládl. V opačném případě jsme společně danému dítěti pomohli.

Poté jsme zůstali u tleskání, ale s menší obměnou aktivity. Řekli jsme si, že jakožto dobří kamarádi si všichni určitě hodně rozumí, mají si stále co říct a musí se respektovat. A takoví kamarádi si dokážou povídat i bez mluvení. Na otázku: „Jak se dá povídat i bez použití našich úst?“ děti napadaly různé způsoby, jako například psaní vzkazů nebo kreslení na papír. Dokonce zde padlo i slovo pantomima. Vysvětlili jsme si, že si můžeme povídat i prostřednictvím svého těla a to konkrétně za použití rukou a nohou. V další aktivitě jsme si to proto vyzkoušeli prakticky. Vyzkoušeli jsme si „povídat“ pouze tleskáním. Vytleskal se rytmický celek, který mělo zopakovat první dítě. Poté si každý vymyslel svůj vlastní rytmus, který se předal dalšímu dítěti. Děti měly svobodnou volbu v tom, jak dlouhý rytmický celek předají dále. Pro velký úspěch aktivity se každý vystřídal několikrát. Rizikem zde bylo, že děti budou bezradné a nebudou se zapojovat do tvorby nových rytmů, nicméně se ukázalo, že děti byly naopak velmi iniciativní a s činností si poradily velmi obstojně.

Aktivity s názvem *Ozvěna* a *Aplaus* byly zaměřeny na sluchovou pozornost dětí a na jejich schopnost reagovat na změny melodie a rytmu. Nejprve děti slyšely zpívané různé melodie. Tyto melodie opakovaly i se stejnou dynamikou. Pokud se tedy melodie ztišovala, tak i děti měnily dynamiku svého hlasového projevu. Dále melodie zrychlovala, zpomalovala nebo byla přerušovaná. To samé jsme si vyzkoušeli také prostřednictvím hry na tělo. Děti opět opakovaly intenzitu tleskání nebo pleskání do stehů a vnímaly rytmus hry. V těchto aktivitách si děti byly jistější právě až u hry na tělo, což připisujeme především tomu, že ještě nepřekonaly ostych v rámci pěveckých činností. Naopak při druhé zmíněné aktivitě se děti opět aktivně zapojovaly a velmi dlouho udržely svou pozornost a nadšení.

Po zrealizování všech připravených aktivit jsme se posadili opět do kruhu na koberec, kde jsme si povídali o tom, jak se dětem jednotlivé činnosti líbily, které je nadchly nejvíce a které pro ně byly naopak náročné. Dle jejich odpovědí můžeme usoudit, že nejzajímavější aktivitou pro ně byla aktivita s názvem *Dialogy tleskáním*. V této činnosti se každý mohl fantazijně vyjádřit a vymyslet něco, co ještě nezaznělo. Poté následovalo rozloučení se a zopakování si úvodní říkanky.

2. DEN PROGRAMU (viz Příloha P VI)

Téma	Padá listí, zlaté, rudé
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, předvádění, popis, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, klavír, bubínek, chřestidla, noty
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti jsou schopny se naučit krátkou říkanku, kterou rytmicky a metricky doprovodí hrou na tělo. Děti zvládají reagovat pohybem na změnu melodie a na udávaný rytmus.

Tabulka 6 - Struktura druhého dne

Popis aktivit:***1. Meluzína***

Děti se postaví do kruhu. Nejprve předvádí ústy meluzínu a dle vedoucí hry zeslabují a zesilují intenzitu projevu. Poté meluzínu předvedou i pohybově. Vedoucí hry si vezme chřestidla, která symbolizují zvuk větru. Pokud děti slyší zvuk chřestidla, pohybují se zlehka jako vítr. Jakmile však zvuk chřestidel začne slábnout, pomalu se vítr uklidňuje a děti zvolní svůj pohyb.

2. Lístek ve větru

Děti se rozestoupí volně do prostoru herny. Představují podzimní listy, které opadaly ze stromů. Děti se pohybují dle pohybu melodie, kterou bude hrát vedoucí hry na klavír.

3. Rytmická deklamace říkadla (Horová, 2010, s. 78)

Děti se posadí na zem do kruhu. Společně s vedoucí hry se naučí krátkou říkanku s podzimní tematikou. Říkanku se učí pomocí hry na tělo a vytleskávání rytmu a metra.

„Vít klepe na jablíčka, pan podzim ho pochválí.

Červená jsou od sluníčka, do trávy se skutálí“

4. Na zahradníka

Vedoucí hry dětem udává na bubínek rytmus chůze. Děti jsou jako zahradníci, kteří jdou sbírat ovoce. Pokud je rytmus pomalý, kráčejí děti volnou chůzí na zahradu. Je-li rytmus zrychlený, děti spěchají svižně na zahradu pro úrodu. Při jednom silném a dlouhém úderu na bubínek se děti rychle posadí na zem jako ovoce, které spadlo ze stromu. Při postupném zesilování a opětovném udávání rytmu si pomalu stoupají a chodí dle rytmu.

5. Podzimní jablíčka (volně podle Liškové, 2006, s. 81)

Děti utvoří společně kruh. Vedoucí hry hraje na klavír libovolnou píseň nebo melodii. Za zvuku této melodie chodí děti jedním směrem po kruhu. Když přestane melodie znít, seběhnou se do středu kruhu jako jablka do ošatky a pokračují až tehdy, začne-li hudba znovu znít. U pochodování děti dle určení mění směr.

Reflexe průběhu aktivit:

S dětmi jsme se shromáždili v herně na koberci. Společně jsme si zopakovali naši úvodní říkanku, kterou jsme zahajovali naše setkání. Děti ji již měly osvojenou více a její pohybové předvádění je velmi bavilo. Jelikož byl měsíc listopad, naše povídání jsme zaměřili na typické znaky podzimu. Povídali jsme si o tom, co se děje na podzim v přírodě za změny, jaké můžeme sbírat na zahradě ovoce nebo s jakým počasím se můžeme v tomto období setkat. Každý přispíval svými nápady, čímž nám vznikala bohatá diskuze k tématu. Následující činnosti byly tématu také přizpůsobeny.

Nejprve si děti vyzkoušely, jak fouká podzimní meluzína. Všechny děti se postavily, zhluboka se nadechly a podle vzoru vyfukovaly vzduch. Střídaly různou intenzitu, tedy silné foukání nebo jen lehký vánek. Dále zde zapojily i pohyb. Dle zvuku chřestidel, která připomínala zvuk meluzíny, se děti pohybovaly jako vánek, který se prohání přírodou na podzim. Reagovaly na intenzitu zvuku chřestidel, tedy pokud jejich zvuk slábnul, děti zvolnily i svůj pohyb. Naopak při silnější intenzitě zvuku se děti rozhýbaly a opět představovaly meluzínu prohánějící se podzimním listím. Tuto aktivitu jsme zařadili na

začátek z toho důvodu, že při ní mohou děti vybit svou přebytečnou energii a následující činnosti budou soustředěnější. Při realizaci je však nutné dbát na bezpečnost. Děti potřebují dostatek prostoru, jelikož se do role vánku notně vžijí a méně sledují situaci kolem sebe. Museli jsme proto několikrát činnost zastavovat a opakovat si pravidla ohleduplnosti k druhým. Na druhou stranu bylo vidět, že byly děti velmi zaujaty a pozorně naslouchaly zvuku chřestidel.

Na to jsme navázali další činností, ve které si děti vyměnily roli a staly se právě zmiňovaným listím, se kterým si vítr pohrává. Tentokrát poslouchaly klavírní melodii, podle které poletovaly jako listy ze stromů. Pokud byla melodie stoupající, děti se ze země pozvolna zvedaly a zlehka se pohybovaly po herně. Jestliže melodie klesala, děti opět pomalu klesaly k zemi. Přidávaly se i vysoké a nízké tóny. V případě přetrvávajících vysokých tónů se snažily co nejdéle vydržet nahoře, naopak při nízkých zůstávalo listí u země. Když přestala melodie zcela hrát, listy na zemi znehybnily, děti si tedy lehly na zem a odpočívaly. Stejným principem děti reagovaly na další změny klavírní melodie. Jelikož zde pohyb dětí řídila melodie hraná na klavír, byla již realizace poněkud klidnější a nedocházelo k žádným rychlejším pohybům. Zvolili jsme melodie pomalejší, tudíž se mohly děti po předchozí aktivitě mírně zklidnit.

Následně jsme si sedli opět do kruhu. S dětmi jsme se naučili novou říkanku, která se týkala daného tématu – tedy podzimu. Pro osvojení textu jsme zvolili rytmičnou deklamaci s hrou na tělo. Děti si takto snáze zapamatovaly její text a současně si opět procvičily rytmus slov. S naučením se nové básně děti neměly žádné větší problémy. Jelikož se jednalo o třídu předškolních dětí, tato krátká báseň pro ně byla snadná na zapamatování. Nejprve jsme si vyzkoušeli vytleskávat metrum, kdy jsme tlesknuli na každou těžkou dobu. Poté jsme přešli k variantě, kdy jsme vytleskávali rytmus slov. Pro děti bylo snadnější právě určování metra, jelikož jsme zřetelně vyslovovali těžké doby, což potvrzuje teoretická východiska, která jsme uvedli v teoretické části práce.

V další činnosti se děti proměnily v zahradníka, který potřebuje sesbírat všechno ovoce na své zahradě. Chodily po herně podle rytmu, který byl udáván na bubínek. Při rychlém rytmu spěchaly děti na zahradu, aby stihly do ošatky sesbírat všechno ovoce, než popadá na zem. Při pomalejším rytmu šly děti jako zahradníci volnou chůzí. V jednom okamžiku však zazněl jeden dlouhý úder na bubínek, což znamenalo to, že všechno ovoce popadlo na zem, tedy i děti si rychle sedly na zem. Takto postupně reagovaly na rytmické změny. Líbila se jim motivace se zahradníkem, tudíž se dokázaly do role více vcítit. K rozvoji

rytmického cítění tak u nich docházelo spíše podvědomě. Navíc bylo vidět, že podobné činnosti ve třídě realizují častěji, neboť právě chůze do rytmu a reakce na jeho změny u dětí nevyvolávala takřka žádnou nejistotu a ve většině případů reagovaly na výměnu rytmů včas.

Následně jsme opět přešli ke klavíru. Zahráli jsme si na podzimní jablíčka, která zahradník sbírá do ošatky. Děti utvořili ve stoje velký kruh a chodily jedním směrem po kruhu. K tomu jim hrála píseň: *Spadlo dolů jablíčko*. Melodie se různě zrychloval či zpomalovala a na tyto změny děti reagovaly změnou tempa své chůze. Melodie také zeslabovala a zesilovala, což bylo pro děti znamením, zda chodit potichu nebo hlasitě. Na okamžik, kdy melodie přestala hrát, děti zareagovaly tak, že se seběhly dohromady doprostřed kruhu jako všechna jablka do ošatky. I zde bylo vidět, že aktivita je pro děti zajímavá. Při chůzi po kruhu pozorně naslouchaly, kdy melodie změni svůj charakter. Některé děti se však na melodii soustředily příliš a opomíjely pravidelnou chůzi po kruhu, tudíž se zastavovaly a stále čekaly na změnu tempa a dynamiky.

Následovalo zhodnocení a povídání si o tom, co jsme si daný den všechno vyzkoušeli. Děti sdělovaly, že se těší na příští setkání a na další připravené aktivity. Společně jsme se rozloučili a popřáli jsme si pěkný zbytek dne.

3. DEN PROGRAMU (viz Příloha P VII)

Téma	A vy, páni muzikanti
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, předvádění, popis, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, nástroje Orffova instrumentáře, šátek, libovolné předměty pod šátek, hůlka taktovka
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Seznámit děti s nástroji Orffova instrumentáře. Rozvíjet rytmické cítění u dětí prostřednictvím nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet hudební paměť u dětí pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet u dětí fantazii pomocí těchto nástrojů.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti dokážou manipulovat s nástroji Orffova instrumentáře a tyto nástroje vhodně používat k hudebním činnostem. Děti pomocí sluchu rozpoznají charakteristické zvuky nástrojů. Děti jsou schopny použít nástroje Orffova instrumentáře k rytmickým činnostem. Děti si zvládají zapamatovat rytmický celek, který následně opakují při hře na Orffovy nástroje. Děti se dokážou prostřednictvím nástrojů fantazijně vyjádřit.

Tabulka 7 - Struktura třetího dne

Popis aktivit:***1. Najdi nástroj (Lišková, 2006, s. 103)***

Děti se posadí do kruhu na zem. Před nimi bude pod šátkem schováno několik věcí, kde budou jak hudební nástroje Orffova instrumentáře, tak i nějaké přebytečné věci. Každé dítě vytáhne jednu věc a řekne, co drží v ruce a na co se daná věc používá. Po vytáhnutí všech skrytých věcí vzniká diskuze, čeho je zde nejvíce. Tématem dne tedy budou hudební nástroje.

2. Poznáváme nástroje

Doprostřed kruhu mezi děti dáme některé z nástrojů Orffova instrumentáře, které byly odkryty v předchozí aktivitě (např. ozvučná dřívka, triangel, bubínek s paličkou). Můžou být také použity netradiční hudební nástroje, jako jsou plastové vajíčka naplněné mákem či rýží. Nejprve proběhne seznámení s nástroji, kdy si děti jednotlivé nástroje samy vyzkoušejí. Poté se vedoucí hry ujme postupně každého nástroje a předvede dětem, jak se s ním manipulovat a jaký zvuk vydává. Následně nástroje pošle dětem po kruhu. S dětmi si povídáme o tom, co nám jednotlivé nástroje mohou připomínat za zvuky z běžného života.

3. Muzikanti, představte se

Po seznámení se s jednotlivými nástroji si děti vezmou ozvučná dřívka, pomocí kterých se pokusí rytmicky zahrát své jméno. Lze využít i jiných nástrojů dle fantazie dětí.

4. Orchester

Děti si vyzkoušejí, jak hraje orchestr složený z několika hudebníků. Každý dostane svůj vlastní nástroj, na který bude hrát určitý rytmus. Vytvoří se dvě skupiny dětí, které podle taktovky dirigenta tento rytmus společně hrají. Kombinuje se hra jednotlivých skupin se společnou hrou orchestru.

Reflexe průběhu aktivit:

Ráno jsme se opět všichni shromáždili na koberci a přivítali se říkankou, kterou jsme si současně i zopakovali a upevnili v paměti. Uprostřed kruhu byly připraveny nástroje Orffova instrumentáře, které byly přikryty šátkem, aby nikdo nevěděl, co se pod šátkem nachází. Mezi jednotlivé nástroje se zamíchaly i věci nesouvisející s hudbou. Byl zde například balíček papírových kapesníků, tužky, plyšák, kostky, papír apod. Nejprve jsme si s dětmi povídali o tom, co si myslí, že se pod šátkem skrývá. Kdo chtěl, tak se mohl přes šátek dotknout věcí. Děti například odpovídaly, že si myslí, že tam jsou nějaké nové hračky nebo stavebnice. Bylo vidět, že jsou všechny děti velmi zvědavé, co se pod šátkem nachází. Abychom se to dozvěděli co nejdříve, každý měl sáhnout pod šátek a vytáhnout jednu věc. Po vytáhnutí měl říct, co drží v ruce a na co se konkrétní věc používá. Jakmile se vystřídali všichni, pod šátkem zbyly ještě nějaké věci, jelikož jich tam bylo více, než kolik bylo ve třídě dětí. Proto jsme šátek odkryli a zbylé věci jsme si řekli společně. Po společné diskuzi o odkrytých předmětech jsme zjistili, že nejvíce je zde hudebních nástrojů, které jsou stěžejní pro aktuální téma a připravené činnosti.

Děti měly volnou chvíli na to, aby si nástroje vyzkoušely. U nějakých nástrojů nevěděly, jak přesně je používat či správně držet. Proto jsme si postupně jednotlivé nástroje představili. Poslali jsme si je po kruhu, aby si každý vyzkoušel správné držení a hru na ně. Současně jsme se s dětmi bavili o tom, jestli jim zvuky, které nástroje vydávají, připomínají nějaké známé zvuky, například z běžného života. Shodli jsme se na tom, že ozvučná dřívka mohou připomínat kapky deště, triangl může znít jako zvonek u dveří. Děti přispívaly dalšími nápady. Během popisování nástrojů vznikala diskuze o tom, jestli nástroje děti používají běžně během výchovně-vzdělávacích činností. Dle jejich výpovědí znají některé z nich velmi dobře, ale ne všechny používají. Z toho lze také vyvodit doporučení k realizaci do budoucna, kdy je potřeba dát dětem více času na poznání nástrojů, jelikož se s nimi neseťkávají každý den a jsou zaujatí při jakékoliv činnosti s nimi.

Následovala rytmizace jmen dětí pomocí ozvučných dřivek. Děti své jméno vytleskávaly hned první den programu, nyní si však aktivitu zopakovaly prostřednictvím ozvučných dřivek. Některé děti to zkusily i s jinými nástroji. Dostupné zde byly například kastaněty, které jsou podobné ozvučným dřívům. U dětí, kterým jsme první den s vytleskáváním jména pomáhali, jsme mohli vidět značné pokroky, jelikož již naši pomoc nepotřebovaly a s rytmizací svého jména si poradily samy.

Po seznámení se všemi nástroji jsme si povídali o orchestru. Říkali jsme si o tom, co si děti myslí, že je orchestr a z čeho se může skládat. Děti odpovídaly, že se jedná o velkou kapelu, která má hodně hudebních nástrojů, společně vystupují a hrají. Také jsme si říkali o tom, že každý orchestr musí mít svého dirigenta, který všechny muzikanty řídí a vede. Na orchestr jsme si zkusili zahrát i my. Každý dostal jeden z nástrojů Orffova instrumentáře a důkladně se s ním ještě jednou seznámil, jak se správně používá a drží. Řekli jsme si, že je nejprve nutné, aby se celý orchestr sladil. Děti sledovaly dirigenta (vedoucího hry), který udával na ozvučná dřívka rytmus. Jednalo se o lehký rytmický celek. Následně se pokusily pomocí nástrojů, které měly rozdány tento celek zopakovat. Zároveň byly vedeny k tomu, aby se dokázaly sladit mezi sebou navzájem a rytmus tak byl čistý a přesný. Poté se rozdělily na dvě skupiny. První skupina měla ozvučná dřívka, kastaněty a vajíčka. Druhá skupina měla rumbakoule. Jakmile taktovka dirigenta ukázala na první skupinu, tato skupina začala hrát osvojený rytmický celek. Druhá čekala a po ukázání taktovkou na ně se přidali k první skupině i oni. Střídala se první i druhá skupina nebo hrály obě současně. Hra na orchestr děti nadchl nejvíce. Většinou podobné činnosti nejsou běžně v mateřské škole zařazovány a děti pouze zpívají nebo se doprovází písně na

ozvučná dřívka či jiné elementární nástroje Orffova instrumentáře. Nejprve ve třídě vládl menší chaos, než děti pochopily, kdy mají hrát a kdy naopak vyčkávat na pokynutí taktovkou. Po chvíli tréninku se však do své role dostal každý a orchestr dostal svou finální podobu.

Vybrali jsme píseň, kterou si Orffovými nástroji doprovodíme. Společně jsme zvolili oblíbenou píseň této třídy s názvem *Jaro, léto, podzim, zima*. Píseň jsme si nejprve zazpívali bez hudebního doprovodu. Namísto hudby jsme využili rytmickou hru na tělo. Jak již bylo řečeno, jedná se o velmi často zpívanou píseň v této třídě, proto nebyly s jejím zpěvem a rytmizací prostřednictvím hry na tělo téměř žádné problémy. Z toho důvodu jsme bezprostředně pokračovali ve hře *Na orchestr* a píseň jsme doprovodili Orffovými nástroji. Děti opět reagovaly ve dvou skupinách na taktovku dirigenta a hrála pouze ta skupina, na kterou bylo touto taktovkou ukázáno. Nakonec se spojily obě skupiny dohromady. Zde se zužitkoval předchozí komplikovanější nácvik, ve kterém se děti obtížněji sehrávaly. Právě v této činnosti již děti rozuměly, jaký je princip orchestru a zvládaly hrát a zpívat dle toho, jak určovala dirigentova taktovka. Na dětech byla opět vidět radost a zaujetí, což přisuzujeme zejména tomu, že píseň nejčastěji zpívají bez použití Orffových nástrojů a právě jejich využití při zpěvu pro ně bylo podstatným zpestřením. Jediným negativem, které jsme shledali při této činnosti, byla nadměrná soustředěnost dětí na hru na Orffův nástroj. Tím docházelo k většímu opomíjení zpěvu.

Jelikož měly děti ze hry *Na orchestr* velké zážitky, závěrečné zhodnocení probíhalo déle. Povídali jsme si o tom, na jaký nástroj se podle nich hraje lehce a který je k manipulaci náročný. Dále jsme se bavili o tom, jaký nástroj vydává krátké tóny a jaký naopak tóny dlouhé a protáhlé. Na závěr jsme se rozloučili naší říkankou, abychom si ji opět upevnili v paměti.

4. DEN PROGRAMU (viz Příloha P VIII)

Téma	Přes pole, louky, přes lesy
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, předvádění, popis, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, obrázky zvířat, nástroje Orffova instrumentáře, klavír
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet fantazii a představivost dětí prostřednictvím hudebních činností. Rozvíjet sluchové vnímání u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci pohybu melodie u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti dokážou rytmicky vytleskat slova. Děti jsou schopny spojit rytmus se zpěvem písně. Děti jsou schopny se pohybovat dle udávaného rytmu s ohledem na změny tempa a dynamiky. Děti si dokážou vytvořit vlastní vzory pohybů. Děti rozeznají pohyb melodie a dle něj reagují pohybem.

Tabulka 8 - Struktura čtvrtého dne

Popis aktivit:**1. Vytleskáváme zvířata**

Na koberec mezi děti se rozprostřou obrázky zvířat. Děti se snaží jednotlivá zvířata rytmicky vytleskat. Postupně přidáváme ke zvířatům přídatná jména (např. hbitý zajíc).

2. Řeč zvířat (volně podle Horové, 2013, s. 44).

Děti se posadí do kruhu a společně s vedoucí hry zkoušejí napodobovat zvuky zvířat. Dbáme na výraznou artikulaci. Současně měníme dynamiku vyjadřování.

3. Cesta do přírody

S dětmi si povídáme o tom, co všechno můžeme cítit venku v přírodě, v lese a na louce. Děti zavřou oči, představují si jednotlivé vůně a provádějí prodloužený nádech a výdech.

Dále si povídáme o tom, jaké zvuky nás mohou potkat při cestě přírodou. Děti si zkoušejí své návrhy pohybově ztvárnit. Zakomponujeme zde i rytmické, artikulační a dechové projevy. Současně měníme dynamiku a tempo těchto projevů.

4. Prší, prší (volně podle Konvalinkové, 2014, s. 55)

Pomocí hry na tělo vytleskávají děti rytmus písně *Prší, prší*. Lze použít i nástroje Orffova instrumentáře. Současně měníme dynamiku a tempo hry na tělo.

5. Zvířata

Děti se rozmístí volně do prostoru herny a dle pokynů vedoucí hry předvádějí zvířata a jejich charakteristické pohyby. Vše se snaží sladit s rytmem, který vedoucí hry udává na ozvučná dřívka, případně na bubínek. V průběhu se mění tempo rytmu a také dynamika.

Obměnou hry je varianta, kdy vedoucí určí zvíře, které děti mají předvést. Následně začne vytukávat na ozvučná dřívka rytmus, který děti sladí se svým pohybem a vydávají zvuky daného zvířete. Jakmile přestane vedoucí hry rytmus udávat, děti se pouze volně pohybují, ale bez jakýchkoliv zvuků.

6. Sýkorky

Děti se postaví volně do prostoru herny, dlaně si položí na ramena a jejich ruce představují křídla. Vedoucí hry hraje na klavír melodii. Jestliže je melodie hrána vysoko, děti létají po třídě jako ptáci a pohybují rameny. Jakmile melodie klesá, děti (přestavující ptáčky) si sedají na zem.

Reflexe průběhu aktivit:

Dnes jsme se opět svolali naší naučenou říkankou a poté jsme se pozdravili. Do komunitního kruhu jsme mezi sebe vzali také motivačního maňáska – Zpěváčka. I když to byl spíše pozorovatel, děti jeho přítomnost vnímaly pozitivně. Následně jsme začaly prohlížením si obrázků zvířat a povídáním si o nich. Děti měly obrázky pojmenovat a vyzkoušely si je rytmicky vytleskat. Postupovali jsme tak, že si vzal každý k sobě jeden obrázek a vytleskal, jaké zvíře se na obrázku nachází. Jakmile se prostřídaly všechny děti, vyzkoušeli jsme si to ještě všichni dohromady. To bylo mnohem těžší, protože jsme se ne vždy všichni sladili do jednoho rytmu. Lze tedy říct, že snadnější variantou je individuální vytleskávání, kdy si každé dítě samo zvolí tempo tleskání.

Následně jsme si řekli, že každé zvíře má svůj typický rys nebo se něčím vyznačuje. Proto bychom měli říct o každém zvířeti ještě něco, co ho charakterizuje. Jako příklad jsme

uvedli, že žirafa je vysoká. Společně jsme tedy rytmicky vytleskali: *vysoká žirafa*. Úkolem dětí tak bylo vymýšlet přívlastky k ostatním zvířatům na obrázku. Padaly zde návrhy jako černý pták, puntíková žirafa, mohutný slon, rychlá liška apod. Všechny nápady jsme si zároveň zkoušeli vytleskávat. Děti napadlo, že bychom mohli opět použít Orffovy nástroje, proto jsme si je podali a ty děti, které chtěly, si to vyzkoušely s ozvučnými dřívky. Tento návrh můžeme považovat za pozitivní, jelikož děti nejspíše hra na nástroje Orffova instrumentáře minule velmi nadchla a chtějí je zařazovat i do dalších aktivit.

Dále jsme si s dětmi povídali o tom, jaké zvuky jednotlivá zvířata vydávají. Všechna zvířata co nás napadla, jsme si ústně předvedly. Zde jsme zapojili i dynamiku, kdy děti reagovaly na motivačního maňáska. Když se pohyboval vysoko ve vzduchu, děti měly zvýšit hlasitost projevů. Jakmile maňásek klesal k zemi, děti postupně ubíraly na hlasitosti, až se ztišily naprosto. Takto jsme to zopakovali několikrát a prostrídali jsme spoustu zvířecích zvuků. Děti opět přicházely s vlastními nápady.

Poté jsme si představili, že jsme se vydali na vycházku do přírody. Děti zavřely oči a přemýšlely, co mohou po cestě ucítit za vůně. Jednotlivé nápady jsme si sdělili a hlubokým nádechem nosem jsme si představovali, jak daná vůně voní. Děti napadaly různé věci, mezi nimiž byla například vůně květin na louce, vůně stromů, vzduch pročištěný deštěm atd. Kromě vůní můžeme v přírodě slyšet i různé zvuky. Opět jsme se snažili společně přijít na to, co můžeme slyšet na vycházce. Jednotlivé nápady jsme prakticky předváděli. Představovali jsme si, že jdeme lesem, kde šumí listí stromů (*předváděli jsme dlouhé „ššššš“*). V korunách stromů se prohání vítr, který fouká nejprve silně, poté slabě (*předváděli jsme „fůů, fíí“*). U těchto aktivit jsme dbali na výraznou artikulaci. Najednou začalo v lese pršet a my slyšíme dešťové kapky, které padají na listí v lese. S dětmi jsme si na dešť zahráli. Prsty jedné ruky jsme tleskali do dlaně druhé ruky, což vytvářelo zvuk deště. Děti opakovaly rytmus dešťových kapek dle vzoru. Dešť zeslaboval, zesiloval, zrychloval své tempo nebo opět zpomaloval. Postavili jsme se a zkoušeli jsme předvádět mohutnější dešť plácáním dlaní do stehů a bouřku dupáním na zem. Stále jsme měnili intenzitu a dynamiku hry na tělo, tudíž děti musely být stále pozorné a naslouchat, kdy dojde ke změně. Jakmile si děti osvojily rytmickou hru na tělo v podobě deště, společně jsme si zkusili zazpívat píseň: *Prší, prší*, do které jsme hru na tělo rytmicky zakomponovali. Děti zpívaly slova písně a při zpěvu prsty jedné ruky opět plácaly do dlaně druhé ruky. I zpěv jsme dynamicky měnily, tedy potichu a nahlas.

Následně jsme na naší cestě přírodou opět potkali zvířata. V ty se proměnily děti. Podle pokynů předváděly charakteristické pohyby jednotlivých zvířat. Současně se ale děti sladily s rytmickým bubnováním na bubínek. Po osvojení si těchto pohybů k nim děti přidaly opět i zvuky zvířat. Při bubnování se do rytmu pohybovaly jako dané zvíře, které bylo určeno, a současně také vydávaly jeho zvuky. Jakmile se však ve třídě rozhostilo ticho a bubínek neudával žádný rytmus, děti přestaly zvuky vydávat a pouze se volně procházely po třídě. Bubínek začal opět udávat rytmus, určilo se další zvíře a děti pokračovaly v rytmickém pohybu a řeči zvířat. Při podobných činnostech, ve kterých se děti pohybují dle udávaného rytmu, je vždy dobré, když si spojí rytmus s konkrétním pohybem. Proto jsme určovali různá zvířata, díky kterým si děti mohly spojit typickou chůzi tohoto zvířete s rytmem.

Z rozmanitých druhů zvířat se děti staly konkrétně jen sýkorkami. Ruce si daly na ramena, a předváděly pohyb typický pro sýkorky, tedy poskakovaly a pohybovaly rukama jako ptáci. Na klavír se hrála libovolná melodie. Děti měly rozlišit, v jaké poloze je hrána. Pokud byla melodie vysoko, děti se pohybovaly po prostoru herny jako létající ptáci. Jakmile však melodie začala klesat dolů, pomalu si z letu sedaly na zem, což představovalo ptáčka, který si sedá na větev stromu. Opět jsme shledali velké zaujetí a nadšení dětí při realizaci této činnosti.

Nakonec jsme si všichni sedli do kruhu, kde jsme si povídali o tom, co děti nejvíce bavilo. Dle jejich slov by si rády někdy zopakovaly hru na déšť a zvířata, která se pohybují podle bubínku. Řekli jsme si, že se s podobnými činnostmi v následujících dnech vzdělávacího programu ještě setkáme a děti z tohoto sdělení projevíly radost. Rozloučili jsme se s motivačním maňáskem a zároveň jsme si zopakovali naši úvodní říkanku, se kterou jsme setkání zakončili. Poté jsme si popřáli pěkný zbytek dne.

5. DEN PROGRAMU (viz Příloha P IX)

Téma	Mikuláš dnes přišel k nám
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, zvonek, šátek, bubínek, padák, kruhová látka – rondo
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet dynamiku hlasového projevu u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti dokážou lokalizovat, odkud přichází zvuk. Děti jsou schopny reagovat pohybem na udávaný rytmus. Děti zvládají dle pohybů regulovat dynamiku svého zpěvu.

Tabulka 9 - Struktura pátého dne

Popis aktivit:***1. Čert večerí***

Děti se posadí do kruhu. Všichni se „promění“ v čerty, kteří si vaří v obrovském kotli uprostřed kruhu kaši. Nejprve míchají vařečkou v kotli, poté ochutnávají. Dbáme na výraznou artikulaci. Děti vymýšlejí, jaké zvuky může čert vydávat, návrhy předvádějí.

2. Andělské zvonění

Děti se postaví do kruhu. Vedoucí hry vybere jedno dítě, které si stoupne doprostřed kruhu a tomuto dítěti zaváže oči šátkem. Další dítě, které vedoucí hry vybere, si vezme do ruky zvonek a volně se pohybuje kolem dítěte uprostřed. Na různých místech zvoní. Vždy chvíli počká, zda dítě uprostřed kruhu uhodne, odkud zvuk zvonku přichází. Následně vedoucí hry převezme zvonek. Děti mají stále zavřené oči, tentokrát však zvoní vedoucí hry. Mění

své místo okolo dětí a intenzitu zvonění – chvíli potichu, poté nahlas. Děti podle hlasitosti zvuku hádají, jestli je zvonek blízko nebo dále od nich.

3. Čertí rej (volně podle Liškové, 2006, s. 81)

Děti se rozmístí volně do prostoru herny. Vedoucí hry představuje hlavního čerta, který si vezme do ruky bubínek a začne udávat rytmus. Děti jsou čerti, kteří mají v pekle rej a pohybují se svižně dle rytmu bubnování. Pokud se rytmus bubnování zrychluje, děti zrychlují i svůj pohyb, naopak při zpomalení bubnování se také děti pohybují klidněji a pomaleji. Vedoucí hry v jeden moment udeří do bubínku dlouze a silně. To je pro děti znamením, že zastaví svůj pohyb a posadí se na zem.

4. Kotel (volně podle Konvalinkové, 2014, s. 51)

Ve třídě se rozprostře padák a každý chytne jedno jeho poutko, až se vytvoří kruh. Padák symbolizuje kotel v pekle a děti jsou čerti. Nejprve děti padák rukama rozevlají a pomáhají si také foukáním. Následně se jedno dítě posadí doprostřed padáku. Ostatní chodí jedním směrem dokola, až dítě uprostřed padákem zavinou. U chůze se zpívají libovolné písně a při zavíjení se mění dynamika hlasu.

5. Rondo

Děti se postaví dovnitř kruhové látky – tzv. rondo. To představuje čertí kotel. Společně všichni zpívají různé písně. Jakmile vedoucí hry rondo uzavírá, děti svůj zpěv ztišují. Pokud se rondo zcela uzavře, ve třídě nastane naprosté ticho. V okamžiku, kdy vedoucí hry rondo opět otevírá, děti postupně zesilují svůj zpěv.

Reflexe průběhu aktivit:

Po shromáždění v kruhu na koberci jsme si na úvod povídali o tom, co nás čeká v následujících dnech, kdo nás přijde domů a do školky navštívit. Děti aktivně odpovídaly, že nás čeká příchod Mikuláše, čerta a anděla. Podle toho byly také děti oblečeny. Většina z nich na sobě měla oblečení nebo doplňky, které vystihují čerta. Na to jsme navázali rozhovorem o tom, jak čert, Mikuláš a anděl vypadají, co s sebou nosí a jaký je jejich význam. Nejvíce jsme se zaměřili na čerta, jelikož ten hrál v následujících aktivitách dominantní roli. Stejně jako při minulých setkáních ani dnes nebyl s diskuzí problém, neboť děti jsou velmi komunikativní a nápadité.

Této motivace v rámci diskuze jsme využili i k první aktivitě, ve které jsme si prostřednictvím artikulačního cvičení zahráli na čerty i my. Děti se proměnily v čerty, kteří

sedí u svého velkého kotle a chtějí si uvařit k večeři kaši. Společně jsme míchali v kotli všechny suroviny a následně jsme je ochutnávali. Museli jsme pořádně otevírat ústa, jelikož kaše bylo na lžici hodně. Také byla velmi hustá a tvrdá, proto jsme ji museli žvýkat na jedné straně tváří, na druhé straně tváří a nakonec uprostřed. Po spolknutí sousta se čerti oblizovali, protože jim velmi chutnalo. Od levého koutku úst jsme postupně přejížděli jazykem na horní ret, až do pravého koutku úst. Spokojení čerti poté zabrblají (*blée, blée*). Podobné aktivity provádějí děti v rámci logopedie. Ze zkušenosti můžeme říct, že takové činnosti děti většinou motivují k výkonu dalších činností nejvíce. Proto jsme je zařadili i sem. Děti si tím zároveň procvičí motoriku mluvidel, kterou je nutné před zpěvem zahrnovat automaticky, stejně jako dechové cvičení.

Dále jsme si vyzkoušeli, jaké je to být andělem se zvonečkem. Vybrali jsme první dítě, kterému jsme zavázali oči šátkem tak, aby nevidělo. Druhé dítě dostalo do ruky zvonek, s nímž postupně chodilo v okolí prvního dítěte a při chůzi zvonilo. Ten, kdo měl zavázané oči šátkem, měl uhodnout, odkud zvuk přichází a kde se tedy zrovna zvonek nachází. Ne vždy děti lokalizovaly přímo konkrétní místo, ale vždy dokázaly určit alespoň správný směr, odkud zvuk přicházel. Postupně se prostrídali všichni. Druhou variantou byla obměna činnosti, kdy všechny děti zavřely oči a měly podle intenzity zvonění (potichu, nahlas) hádat, jestli je zvoneček blízko nebo dále od nich. Tato varianta byla pro děti náročnější, jelikož oproti pouhému určení místa zvuku zde musely navíc rozlišit, jak daleko od nich se zvonek pravděpodobně nachází. To se odrazilo i na realizaci. Děti s tím měly zpočátku problémy.

Po ukončení předchozí činnosti se děti opět proměnily v čerty, kteří se pohybují dle rytmu bubínku. Jak jsme zjistili, tento typ činnosti je pro děti značně zábavný a rády jej opakují. V této činnosti měli čerti v pekle rej a řídili se hlavním čertem (vedoucím hry), který udával rytmus pohybu. Rytmus se však různě měnil, tempo zrychlovalo a zpomalovalo. Při zrychlení se děti pohybovaly svižně, skákaly do rytmu apod. Naopak při zpomalení se zpomalil i pohyb dětí, až přešel do volné chůze. V jeden moment se však ozval dlouhý a silný úder na bubínek, který značil to, že děti zastavily svůj pohyb a sedly si na zem. Právě na toto nejspíše děti čekaly nejvíce, jelikož se chvílemi příliš soustředily na to, kdy bude povel pro posazení se, a přestaly vnímat udávaný rytmus. Proto jsme zvolili delší dobu k chůzi v rytmu a silný úder jsme zařadili pouze zřídka. Během aktivity nebyly žádné větší problémy s organizací a děti byly ohleduplné k ostatním.

Další připravené činnosti si vyžadovaly i speciální pomůcky. K první aktivitě jsme využili padák. Jedná se o pomůcku, která se běžně v mateřské škole využívá především při pohybových činnostech. Dá se ovšem použít i při jiných aktivitách, proto jsme práci s ním přizpůsobili následující hudební činnosti. Padák jsme rozprostřeli do prostoru herny a každý se chytil jednoho poutka na něm. Vysvětlili jsme si, že se staneme opět čerty, kteří potřebují rozfoukat oheň ve svém kotli. Proto jsme padák postupně pomocí rukou a dechu rozevláli. Střídali jsme krátký a dlouhý výdech. Následně jsme vybrali jedno dítě, které se posadilo přesně doprostřed padáku. Ostatní děti opět chytly poutka na padáku a v jednom směru začaly pochodovat dokola. Tím se dítě uprostřed postupně zavíjelo do padáku. U toho jsme zpívali písně (např. *Mik, Miku, Mikuláš*). Když byl padák rozložený, zpívalo se nahlas. Jakmile jsme se blížili k dítěti uprostřed padáku, měnili jsme také dynamiku našeho zpěvu a ztišovali jsme jej. Při odvíjení dítěte, tedy chůzi druhým směrem jsme opět přidávali na hlasitosti zpěvu. Dle rozhovoru s paní učitelkou podobnou aktivitu již s dětmi realizovala. Nejspíš proto děti ihned pochopily pravidla a věděly, co mají dělat. Zpočátku se děti mírně dohadovaly o to, kdo si půjde sednout na padák. Na toto místo chtěl jít téměř každý. Tyto dohady jsme vyřešily společnou dohodou, že se postupně vystřídají všichni. Také jsme museli usměrňovat, kam až k dítěti doprostřed půjdeme. Děti častokrát zpívaly, pochodovaly po kruhu a nevšímalý si, že dítě je již zcela zakryto padákem.

Následující aktivita byla podobná té předchozí. Pro děti opět zřídka používaná pomůcka – tzv. gymnastické rondo. Tato pomůcka se dá použít pro jakékoliv hry nejen v mateřské škole. Jedná se o kruhovou látku, která je elastická a napínavá. I zde jsme použili motivaci s kotlem, který má rondo představovat. Děti se postavily dovnitř a opět jsme zpívali libovolné písně, které děti znají. I zde jsme pracovali s dynamikou hlasu. Jakmile bylo rondo zcela otevřené, děti zpívaly nahlas. Postupně se ale rondo nahoře uzavíralo, takže děti v něm byly více a více schované. Se zavíráním ronda se také měnila intenzita zpěvu dětí a děti tak měly zpívat tišeji. Děti si připadaly jako opravdoví čerti a do jejich role se vžily dokonale. Na otevírání a zavírání ronda reagovaly hbitě.

Po skončení poslední činnosti jsme se sešli všichni opět v kruhu na koberci. Děti sdělovaly své zážitky z činností motivovaných Mikulášem, čertem a andělem. Rozloučili jsme se a popřáli si pěkný zbytek dne.

6. DEN PROGRAMU (viz Příloha P X)

Téma	Hrajeme si, dovádíme, pozor, ať se nezraníme
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, maska klauna, papírový ubrousek, padák, kouzelná hůlka, klavír
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel a dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních a dechových cvičení procvičí motoriku mluvidel a dechové svalstvo. Děti dokážou vytleskat rytmus slov. Děti dokážou pomocí sluchu určit zdroj rytmického celku a zopakovat jej. Děti zvládají měnit dle pohybu intenzitu svého hlasového projevu. Děti umí rozlišit změnu dynamiky tónů a reagovat pohybem.

Tabulka 10 - Struktura šestého dne

Popis aktivit:**1. Klaun**

Děti se posadí do kruhu na zem a zahrají si na klauna. Mění nálady, které se odrážejí na mimice v obličejí dětí.

2. Létající ubrousek

Každé dítě dostane čtverec ubrousku. Stoupne si ke stěně, chytne ubrousek do dvou prstů a začne foukat. Ve stejný okamžik pustí ubrousek z prstů a snaží se jej už udržet na zdi pouze svým dechem.

3. Rytmus slov

Děti se posadí do kruhu. Vedoucí hry ukazuje na libovolné předměty ve třídě. Děti rytmicky vytleskávají názvy těchto předmětů. Postupně se ve výběru předmětů střídají i děti.

4. Slepýš

Děti se postaví do kruhu a vyzkoušejí si tleskání, dupání, pleskání do stehů, do kolen apod. U všech prvků postupně mění hlasitost. Chvilku děti tleskají hlasitě, poté takřka neslyšitelně. Následně všichni zavřou oči a začíná vedoucí hry, který vytleská určitý rytmus. Děti se snaží po vedoucím hry zopakovat, co to je za zvuk. Jedná se o tlesknutí? Nebo to bylo dupnutí? Přidáváme také rytmické celky.

5. Ozvěna

Děti se postaví do kruhu a mezi sebe rozprostřou padák. Každý se chytne jednoho poutka na padáku. Společně s vedoucí hry se určí píseň, která se bude zpívat. Děti začnou zpívat danou píseň nejprve hlasitě. Postupně se začnou i s padákem přibližovat ke středu. Tím mění intenzitu zpěvu a zpívají tišeji. Následně se opět oddalují od středu a dynamika hlasu stoupá.

6. Kouzelník

Vedoucí hry je kouzelník, který pomocí melodie a mávnutí kouzelné hůlky dokáže pohybovat s lidmi. Děti se pohybují podle klesající či stoupající melodie, následně podle dynamiky a tempa melodie.

Reflexe průběhu aktivit:

Dnešní den byl pojat tak, aby si děti vyzkoušely aktivity všeho druhu. Téma dne proto bylo zvoleno obecně, nikoliv konkrétně v jednom směru. Jelikož děti mají rádi hru, téma dne ke hře přímo vyzývá. Opět jsme se s dětmi nejprve v kruhu přivítali naší úvodní říkankou, kterou jsme se všichni společně naučili. Následně jsme si do kruhu vzali motivačního maňáska, ptáčka Zpěváčka. Děti s ním v kruhu byly velmi rády, i když to byl spíše pasivní pozorovatel. V případě diskuze jsme jej využili k tomu, aby s dětmi „mluvil“ a ptal se jich na různé dotazy.

Nejprve jsme si procvičili mimické a dechové svalstvo. Pro navození první aktivity jsme měli připravenou škrabošku klauna. Tu si mohli nejprve všichni vyzkoušet přiložit k tváři. Zároveň měly děti předvádět, jaké může mít klaun nálady. Samy vymýšlely nápady, které

poté realizovaly. Byly zde nálady jako například veselý klaun, smutný klaun, klaun, kterého něco překvapilo apod. Pro druhou aktivitu byla potřeba tenká vrstva papírového ubrousku nebo toaletního papíru. Ten si děti vzaly do ruky, postavily se ke zdi a začaly do ubrousku foukat. V ten samý okamžik ubrousek pustily z rukou a snažily se jej udržet na zdi pouze svým dechem. Pro velké nadšení dětí jsme s touthle aktivitou zrealizovali i soutěž, komu spadne ubrousek jako poslední. Děti soutěžit bavilo a bylo vidět, že se každý snažil vyhrát. Někdo přišel na správný trik k udržení papíru na zdi velmi brzy. Jiné děti si s tím chvíli nevěděly rady a ubrousek jim stále padal na zem. Právě proto měly možnost si vše nejprve vyzkoušet, najít si správný postup a až poté jsme vyhlásili soutěž.

Další činností bylo vytleskávání slov. To si děti vyzkoušely už při minulých aktivitách, kdy měly vytleskat například své jméno. Tentokrát nebylo stanoveno žádné téma a vytleskávalo se vše, co nás napadlo. Zpočátku jsme ukazovali na různé předměty ve třídě, které jsme následně vytleskali. Za chvíli však svými nápady přispívaly i děti a rytmizovaly tak slova, která je napadly.

Následující aktivitou jsme téměř navázali na tu předchozí. Opět šlo o procvičování rytmického cítění, nicméně zapojili jsme také jiné vzorce pohybu. Děti mohly dupat, tleskat, pleskat do steh, kolen nebo si mohly vymyslet svůj vlastní zvuk na tělo. Bylo nutné, aby si každý zapamatoval, jak co zní. Poté jsme totiž všichni zavřeli oči a děti poslouchaly předvedený rytmický celek. Jejich úkolem bylo, aby se snažily se zavřenýma očima zopakovat, co to pravděpodobně bylo. Bylo to tlesknutí či dupnutí? Pro děti to bylo velmi zajímavé a zábavné. Základní zvuky, jako například tlesknutí či dupnutí děti rozeznávaly bez problémů. Náročnější pro ně však bylo poznat například plácání do steh, nebo plácání dlaní na koberec. Následně se vedoucí hry měnil a byly jím i někteří z dětí.

Ke hře *Ozvěna* byl zapotřebí padák. Ten mají děti všeobecně velmi rádi, proto byl zařazen i zde, nicméně byl přizpůsoben k hudebním činnostem. Všichni jsme se chytli jednoho poutka na padáku, aby se padák napnul. Zpívali jsme různé písně nebo jen melodie. Při zpěvu jsme se pomalu přibližovali ke středu padáku. Čím blíže jsme byli středu, tím tišeji jsme zpívali. Měnili jsme tak dynamiku našeho hlasového projevu. Když jsme stáli všichni u sebe ve středu, zpěv nebyl takřka slyšet. Poté jsme se opět rozcházelí pomalu od středu padáku a tím stoupala i naše hlasitost zpěvu. Někdy jsme se zastavili uprostřed cesty a museli jsme zpívat ve střední hlasové poloze. Některé děti byly nedočkavé a v okamžiku, kdy měly udržet hlas v jedné poloze spíše „předbíhaly“ a postupovaly s padákem dále.

Poslední, co jsme si vyzkoušeli, byla hra s názvem *Kouzelník*. Ten měl kouzelnou hůlku a klavír. Nejprve hrál na klavír různé melodie, ať už stoupající nebo klesající. Děti měly tyto melodie rozeznat a podle toho se pohybovat. Pokud melodie klesala, děti ze stoje klesaly do podřepu také. V opačném případě, kdy melodie stoupala, se i děti vzpřimovaly. Poté se děti řídily pomocí kouzelné hůlky. Zpívaly různé písně na zvukmalebnou slabiku „*mňau*“. Jestliže hůlka byla nahoře, děti přidávaly na dynamice svého zpěvu. Když hůlka klesala dolů, děti ubíraly na intenzitě a ztišovaly se. Podobné hudebně-pohybové činnosti děti velmi baví a je-li použita vhodná motivace (v tomto případě motivace s kouzelníkem, který kouzlí prostřednictvím klavíru a jeho kouzelné hůlky), děti jsou pak do činností ještě více zaujaté. Jelikož podobných činností jsme realizovali v průběhu programu již více, nebyl zásadně nějaký větší problém ani při této. Děti chápaly princip aktivity a dokázaly také adekvátně reagovat na změny melodie.

Po všech zrealizovaných činnostech jsme se opět sešli v kruhu na koberci. Děti měly sdělit ptáčkovi Zpěváčkovi, co se jim líbilo nejvíce a co by si chtěli ještě někdy zopakovat. Poté jsme si ještě zopakovali naši úvodní říkanku a následně jsme si popřáli pěkný zbytek dne a rozloučili jsme se.

7. DEN PROGRAMU (viz Příloha P XI)

Téma	Paní zima oblékla si bílý šat
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, předvádění, popis, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, klavír, vata, xylofon
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím dechového cvičení procvičí dechové svalstvo. Děti dokážou rytmicky vytleskat určitá slova s důrazem na změny dynamiky. Děti jsou schopny rozeznávat vysoké a nízké tóny a dle nich reagovat pohybem. Děti zvládají sluchově rozlišit podobnost melodií a dle tohoto rozlišení reagovat pohybem. Děti umí rozlišit změnu dynamiky tónů a reagovat pohybem.

Tabulka 11 - Struktura sedmého dne

Popis aktivit:**1. Zdrobněliny zimy** (Lišková, 2006, s. 80)

Děti se posadí do kruhu na zem. Společně vymýšlejí slova, která souvisí se zimní tematikou. Těmto slovům poté vymýšlejí zdrobněliny. Dvojici slov vytleskávají. První slovo je řečeno s normální dynamikou, zdrobnělina je řečena tišeji.

2. Vločka v dlani

Děti si stoupnou do kruhu a představují si, že mají v dlaních sněhovou vločku. Snaží se s ní pohybovat pomocí svého dechu. Poté si studené ruce budou zahřívat foukáním do dlaní.

3. Poletující vločky

Děti se rozmístí volně do prostoru herny. Představují padající sněhové vločky, které se pomalu snášejí z nebe. Vedoucí hry hraje na klavír různé tóny a podle nich se děti pohybují. Pokud hraje vysoké a rychlé tóny, děti létají hbitě po celém prostoru. Naopak pokud vedoucí hry zahraje tóny nízké a pomalé, až naprosto zastaví, děti zpomalí své tempo a lehají si na koberec jako vločka, která dopadla na zem.

4. Zamrzlá louže

Děti si představují, že jdou po zamrzlé louži. Vedoucí hry k tomu hraje na klavír melodii. Když hraje melodie potichu, děti našlapují po špičkách, jako by louži nechtěly zničit. Při zesilování melodie děti začínají na louži dupat silněji.

5. Chybná píseň

Děti se postaví volně do prostoru herny. Vedoucí hry zahraje vždy dvě po sobě jdoucí melodie. Pokud budou obě stejné, děti zůstanou stát. Pokud bude druhá melodie odlišná od melodie první, děti se posadí.

6. Líbezný xylofon

Děti se postaví do prostoru herny. Vedoucí hry hraje na xylofon vždy dvojici tónů. Úkolem dětí je rozeznat, jestli byl druhý tón vyšší nebo nižší než tón první. Jestliže byl tón vyšší, natáhnou ruce nahoru nad hlavu. Jestliže byl tón nižší, posadí se na zem.

Reflexe průběhu aktivit:

S dětmi jsme se posadili na zem do kruhu, kde jsme se přivítali naší uvítací říkankou. Do kruhu jsme si vzali i motivačního maňáska – ptáčka Zpěváčka. Povídali jsme si o tom, co máme za roční období a jaký nastal měsíc v roce. Dále o tom, co nás v konkrétním měsíci ještě čeká za důležité svátky. Děti hbitě odpovídaly, že to jsou Vánoce, na které se už všechny velmi těší. Na to jsme navázali první aktivitou, ve které jsme vymýšleli slova, které patří k zimě a Vánocům, a těmhle slovům jsme vymýšleli i jejich zdobněliny. Děti přispívaly svými nápady. Vymyslely například slova: dárek – dáreček, strom – stromeček, sníh – snížek, kapr – kapřík. Vždy jsme si rytmicky vytleskali první i druhé slovo ve dvojici. Přišli jsme tak na to, že první bývá kratší, a druhé tedy díky zdobnělině delší. Zakomponovali jsme zde také dynamiku vyjadřování, takže první slovo jsme vyslovovali hlasitě a jeho zdobnělinu naopak potichu. Děti si tak procvičily dynamiku

a rozeznávaly její kontrast. Opět by se dalo říct, že tato aktivita sloužila také k motivaci dětí k dalším činnostem, které byly zaměřeny v podobné zimní tématice.

Jelikož venku počasí neodpovídalo prosinci a nebylo ani příliš sněhu, řekli jsme si, že si sněhové vločky alespoň přivoláme spolu. Všichni jsme si stoupli a představovali jsme si, že je ve třídě spousta sněhu. Děti nastavily ruce a každý dostal do dlaně trochu vaty. Ta symbolizovala sněhové vločky. Nejprve jsme se snažili pomalým a plynulým výdechem vatu nadzvednout, ale přitom jsme dbali na to, abychom ji zcela neodfoukli. Chvíli jsme si se sněhovými vločkami v dlaních pohrávali a děti to velmi bavilo. Nakonec jsme vločky odfoukli z dlaní doprostřed kruhu. Řekli jsme si, že po takové době, co jsme drželi v ruce studené vločky, máme velmi zmrzlé ruce. Proto jsme si je zahřívali foukáním teplého vzduchu do dlaní. Střídali jsme krátké a dlouhé výdechy a třeli jsme dlaněmi o sebe, než jsme měli dlaně opět zahřáté.

Hrou na *Poletující vločky* jsme navázali na předchozí aktivitu. Tentokrát zimní vločky představovaly samotné děti. Děti se rozmístily volně do prostoru herny a naslouchaly tónům, které slyšely z klavíru. Pokud se ozývaly vysoké a rychlé tóny, vločky se hbitě pohybovaly a libovolně tancovaly, jakoby se snášely z oblohy. V případě, že se tóny snižovaly, děti na to reagovaly zpomalením svého pohybu a postupným leháním si na zem. Takto jsme to zopakovali několikrát. Velmi se to dětem líbilo, dokonce utvářely například dvojici spojených vloček, které se při změně tónů snášely na zem společně.

Dále jsme si řekli, že když tyto poletující vločky dopadnou na chodník, přes noc tam leží a venku mrzne, ráno se pravděpodobně utvoří zamrzlá louže. V herně mateřské školy jsme si tak představili obrovskou zamrzlou louži, po které děti chodí. Děti opět sluchově reagovaly na dynamiku melodie, kterou slyšely z klavíru. Na tichou melodii se všichni snažili našlapovat po louži opatrně. Po přidávání na intenzitě melodie přidávaly i děti na intenzitě pohybu a začaly dupat. Do činnosti se děti zapojily aktivně, což bylo vidět i na jejich snaze chodit co nejtišeji nebo naopak opravdu silně dupat na zem. Vzájemně se při aktivitě respektovaly a při chůzi se jeden druhému vyhýbaly.

Předposlední činnost byla zaměřena na sluchové vnímání a hudební paměť. Hrály se vždy dvě po sobě jdoucí melodie. Úkolem dětí bylo rozpoznat, zda jsou obě stejné nebo zní druhá melodie jinak. Pokud byly stejné, zůstali všichni stát. Jakmile byla druhá melodie odlišná, děti se posadily. Jelikož některé děti nedokázaly ihned rozpoznat podobnost melodií a dívaly se na ostatní děti, jestli stojí nebo sedí, pozměnili jsme nepatrně pravidla.

Děti se postavily volně do prostoru herny tak, aby měl každý kolem sebe spoustu místa. Všichni zavřeli oči a poslouchali hrané melodie. Jakmile měli děti zavřené oči, byla menší šance, že se budou řídit ostatními. Celkově však nebyl s činností žádný větší problém a uhodnout podobnost melodií nebylo náročné.

Na úplný závěr jsme k aktivitě využili opět jeden z nástrojů Orffova instrumentáře. Tentokrát se jednalo o nástroj melodický, nikoliv rytmický, konkrétně to byl xylofon. Úkolem dětí bylo pozorně poslouchat tóny, které se na xylofon hrály a určit, který z dvojice tónů je jiný. První tón byl například vyšší než druhý. Zvuky xylofonu jsou velmi příjemné na poslech a děti u aktivity vydržely poměrně dlouho. Stihlo se vystřídat několik dvojic tónů. Nejprve hádaly všechny děti dohromady, poté si vyzkoušely odpovídat individuálně. Obecně šlo dětem více určení rozdílných tónů. V okamžiku, kdy se hrály dva stejně výškové tóny, děti tuto změnu většinou neregistrovaly.

Poté jsme se opět posadili na zem do kruhu, kde jsme si povídali o všech aktivitách, co jsme si vyzkoušeli. Rozloučili jsme se s motivačním maňáskem a popřáli jsme si pěkný zbytek dne.

8. DEN PROGRAMU (viz Příloha P XII)

Téma	Až zazvoní zvoneček, rozsvítí se stromeček
Organizační forma	řízená činnost
Metody	diskuze, předvádění, popis, hra
Didaktické pomůcky	motivační maňásek, nástroje Orffova instrumentáře, klavír, svíčka z papíru
Cíle	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí s použitím nástrojů z Orffova instrumentáře. Prohlubovat fantazii a představivost u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí. Prohlubovat hudební paměť u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí.
Kompetence	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím dechového cvičení procvičí dechové svalstvo. Děti dokážou vytleskat rytmus slov. Děti umí rytmicky doprovodit píseň s pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Děti dokážou rozlišit výšku a hloubku tónů a reagovat na ně pohybem. Děti jsou schopny poznat píseň dle její melodie, tuto píseň zazpívat a rytmicky doprovodit pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Děti dokážou rozlišit, zda je píseň zahráná správně nebo s chybami.

Tabulka 12 - Struktura osmého dne

Popis aktivit:***1. Sfoukáváme svíčky***

Děti se postaví do kruhu na koberec. V ruce drží svíčku vyrobenou z papíru. Zhluboka se nadechnou a snaží se pomocí dechu sfoukávat plamen svíčky. Střídají se dlouhé a přerušované výdechy.

2. Cukroví

Představujeme si, že pečeme cukroví na Vánoce. Nejprve se však musí připravit těsto, které se dá péct. Ucítíme vůni cukroví z trouby (děti se zhluboka nadechnou). Na cukroví mají velkou chuť, proto si olizují rty kolem dokola, říkají „mňam“ se zřetelným vyslovováním. Poté vytáhneme horký plech s cukrovím z trouby, ale spálíme si prsty. Tak musíme silně foukat. Opět usměřňujeme výdechový proud. Chceme cukroví ochutnat, ale ještě pálí. Musíme jej nejprve pofoukat, ať zchladne.

3. Co patří k Vánocům?

Děti vymýšlejí slova a znaky, které patří k Vánocům. Jejich nápady a myšlenky se současně snaží rytmicky vytleskat. Lze zakomponovat také hru na tělo (střídání tleskání a pleskání). Obměnou je varianta, kdy se postaví děti do kruhu a každý tleskne pouze jednu slabiku z určeného slova. Pokračuje dítě vedle něj.

4. Vánoční stromeček (volně podle Liškové, 2006, str. 79)

Děti se postaví volně do prostoru herny. Vedoucí hry hraje na klavír melodii, která je vysoká nebo hluboká. Když zní vysoké tóny, děti zdobí vánoční stromeček nahoře. Při nízkých tónech se ohýbají k zemi a vánoční stromeček zdobí vespodu.

5. Koledování

Děti se postaví volně do prostoru herny. Každý obdrží jeden z nástrojů Orffova instrumentáře, konkrétně ozvučná dřívka nebo vajíčka. Děti se rozdělí do dvou skupin podle toho, jaké mají nástroje. Na jedné straně jsou děti s ozvučnými dřívky, na straně druhé jsou děti s vajíčky. Pomocí nástrojů děti rytmicky doprovází koledy.

6. Popletené koledy

Vedoucí hry hraje koledy, které děti zpívaly v předchozí aktivitě. Pomocí sluchu se po zahrání začáteční části koledy snaží uhodnout, o jakou koledu jde. Obměnou aktivity je varianta, kdy děti hádají, zda je koleda zahrána správně nebo s chybami.

Reflexe průběhu aktivit:

S dětmi jsme se posadili na koberec, pozdravili jsme se naší úvodní říkankou a povídali jsme si o blížících se Vánocích. Do kruhu jsme si jako vždy vzali i motivačního maňáska ptáčka Zpěváčka, prostřednictvím kterého jsme dětem pokládali různé otázky. Nejprve jsme si povídali o tom, jak se Vánoce slaví, jaké zvyky jsou na Vánoce běžné a co nás čeká

po Vánocích. Děti opět velmi rády odpovídaly, každý se snažil zapojit do diskuze. Po krátké diskuzi jsme přešli k první aktivitě, která navazovala na předchozí diskuzi. Každý dostal jednu svíčku a postavil se s ní. Spodní část byla vyrobena z tvrdého papíru a plamen svíčky z obyčejného papíru. Byl tedy lehce ovladatelný dechem. Děti si představily, že je to skutečná svíčka, kterou musí sfouknout. Snažili jsme se regulovat výdechový proud tak, aby si dech se svíčkou chvíli „pohrával“. Jelikož na Vánoce se zapaluje také adventní věnec, který má svíčky čtyři, zkoušeli jsme sfoukávání více svíček najednou. Na dětech bylo vidět, že se jim aktivita líbí. Poté jsme se přesunuli k dalšímu tradičnímu zvyku Vánoc, konkrétně k pečení cukroví. Tentokrát jsme si představovali, že pečeme vánoční cukroví. Předstírali jsme, že vkládáme plech s cukrovím do trouby a cítíme jeho vůni při pečení. Zhluboka jsme se nadechovali nosem, jako by cukroví opravdu ve třídě vonělo. Na cukroví jsme měli velkou chuť, proto jsme se obližovali po celém obvodu rtů a říkali výrazně „*mňam*“. Tyto činnosti byly zvoleny nejen k procvičení dechového svalstva a motoriky mluvidel před zpěvem koled, které následovaly v dalších činnostech, ale sloužily také jako motivace k dalším činnostem, neboť jsou pro děti vždy velmi zábavné a motivující.

Dále jsme si opět povídali o tom, co vše patří k Vánocům. Jednotlivé nápady jsme si nejprve rytmicky vytleskávali. Později jsme střídali tleskání, pleskání a podupy. Opět padla od dětí spousta návrhů - například stromeček, kapr, cukroví, hvězda, Betlém apod. Vyzkoušeli jsme si také těžší variantu, kdy jsme si určili konkrétní slovo (například slovo koleda) a ve vytleskávání jsme se střídali. Každý vytleskal jednu slabiku a pokračovalo dítě sedící po pravici. Toto slovo jsme vytleskávali celou dobu, než jsme se dostali opět k prvnímu dítěti, u kterého jsme slovo změnili na jiné. Bylo to pro děti značně náročnější, než si uvědomily slabiku, která navazuje na slabiku předchozí. Po chvíli děti však princip plně pochopily a hra postupovala značně rychleji. Těm dětem, které si nevěděly rady, jsme ochotně společně poradili a vytleskali jsme slabiku kolektivně.

K další připravené činnosti byl zapotřebí klavír. Děti se postavily na koberec a udělaly si kolem sebe místo. Napodobovaly zdobení vánočního stromečku za pomoci zvuků klavíru. Pokud se z klavíru linuly vysoké tóny, děti zdobily stromeček nahoře, to znamená, že se postavily na špičky a pomyslně se natahovaly až na špici stromu, kam se dává běžně hvězda. Naopak při nízkých tónech se sehnuly až k samému spodu stromečku a představovaly si, že vánoční ozdoby a baňky dávají dolů. Děti byly z činnosti velmi nadšené, proto jsme hru zopakovali několikrát. Musely pozorně naslouchat, kdy dojde ke

změně tónů. Byly zde i situace, kdy melodie pomalu klesala z vrchních tónů do spodních nebo naopak. Děti musely na tyto změny reagovat pohybem. Vhodně byla zvolena motivace, tedy zdobení stromečku. Děti se do této „role“ značně vžily a snažily se co nejvíce dávat pozor.

Dále jsme zůstali stále u klavíru. Potřebovali jsme navíc i Orffovy nástroje. S dětmi jsme si určili koledy, které si zazpíváme a navodíme si tím i vánoční atmosféru. Nejprve jsme si dané koledy zazpívali bez hudebních nástrojů. Vytleskávali jsme si rytmus a metrum koled. Při metru jsme tleskali pouze na každou těžkou dobu. Následně jsme si rozdali Orffovy nástroje, se kterými jsme si koledy doprovodili. Děti si měly samy určit, které nástroje chtějí. Na výběr zde byla ozvučná dřívka, kastaněty, triangly, vajíčka, rolničky apod. Jelikož zde však vznikaly menší spory o některé nástroje, museli jsme je dětem přidělit bez možnosti volby. Pro zpěv jsme vybrali koledy: *Jak jsi krásné neviňátko*, *Vánoce, Vánoce*, *Narodil se Kristus pán* a *Nesem Vám noviny*. Text písní děti ve většině případů uměly, jelikož si je pravděpodobně zpívají každý rok na Vánoce. Zaměřily jsme se především na rytmický doprovod na Orffovy nástroje. U písní, které byly pro děti náročnější (například píseň *Narodil se Kristus pán*) bylo vidět, že se děti více soustředí na správnou rytmizaci a zanedbávají zpěv.

V poslední činnosti měly děti poznávat podle sluchu a melodie názvy koled, které jsme si v předchozí aktivitě několikrát zazpívali. Zde se projevila jejich hudební paměť. Jelikož jsme písně zpívali bez nástrojů a poté s nástroji, děti je slyšely vícekrát a předpokládalo se, že je mají lépe zafixované v paměti. Nejprve se koledu snažily uhodnout pomocí počáteční melodie. Těžší variantou poté bylo hádat pomocí prostřední části, nebo jiného úseku z hrané koledy. Občas se také stalo, že se v koledě vyskytla chyba, na kterou děti měly přijít. Z těchto variant bylo pro děti přirozeně nejjednodušší poznat píseň podle počátku její melodie. Chybu v písni poznalo jen pár dětí.

Nakonec jsme se opět sešli v kruhu na koberci, kde jsme si povídali o všem, co jsme spolu daný den zvládli. Děti říkaly, co se jim nejvíce líbilo, jaká činnost je nejvíce bavila. Dle jejich slov je velmi bavilo zdobení stromečku pomocí melodie a také zpěv koled. Dále někteří říkali, že koledy zpívají rádi. Popřáli jsme si pěkný zbytek dne, a jelikož se jednalo o poslední den programu, děti se také rozloučily s motivačním maňáskem, ptáčkem Zpěváčkem.

7 EVALUACE PROGRAMU

V kapitole popisujeme evaluaci celého vzdělávacího programu, včetně vyhodnocení testu hudebních schopností. Evaluace byla provedena dvěma způsoby. První způsob tvoří vlastní reflexe jednotlivých aktivit, které uvádíme v kapitole 6. Vždy pod obecným popisem aktivit se nachází *Reflexe průběhu aktivit*. V této kapitole níže současně uvádíme kompletní zhodnocení vzdělávacího programu, jeho pozitiva a negativa. Druhý způsob evaluace tvoří hodnocení učitelky, která byla po celou dobu realizace přítomná ve třídě a tak měla možnost program sledovat.

7.1 Vyhodnocení testu hudebních schopností

Následující tabulka prezentuje výsledky testu hudebních schopností u jednotlivých dětí. První sloupec obsahuje výsledky pretestu, druhý sloupec výsledky posttestu a následně se zde nachází rozdíl mezi těmito testy. Z důvodu anonymity neuvádíme jména dětí.

	Bodové hodnocení pretestu	Bodové hodnocení posttestu	Rozdíl mezi výsledky testů
Dítě 1	10	11	+ 1 b
Dítě 2	7,5	10,5	+ 3 b
Dítě 3	8	10	+ 2 b
Dítě 4	7,5	8,5	+ 1 b
Dítě 5	9,5	9	- 0,5 b
Dítě 6	10,5	10	- 0,5 b
Dítě 7	8	10	+ 2 b
Dítě 8	8	9,5	+ 1,5 b
Dítě 9	8	8	0 b
Dítě 10	9	11,5	+ 2,5 b
Dítě 11	8	10	+ 2 b
Průměr	8,54	9,81	+ 1,27 b

Tabulka 13 - Vyhodnocení testu hudebních schopností

Jelikož byly v době testování některé děti nemocné, nepodařilo se provést pretest a následně posttest vždy v jednom dni. Z tohoto důvodu muselo být testování prováděno v několika dnech, než byly získány potřebné údaje od všech dětí. Podmínky však vždy zůstaly zachovány stejné. Některé děti chyběly na jednotlivé lekce programu, což se mohlo ve výsledcích testování také projevit.

Jak jsme již zmínili, testování probíhalo individuálně s každým dítětem. Po zkušenostech můžeme tvrdit, že se jedná o proces, který zabere spoustu času a vyžaduje si maximální soustředěnost po celou dobu, aby bylo zabráněno jakémukoliv subjektivnímu hodnocení.

Z výsledků testování můžeme usoudit, že ne ve všech případech došlo k rozvoji hudebních schopností. Naopak lze vidět i dva případy, ve kterých byl posttest úspěšnější, než pretest. V jednom případě pak nedošlo k žádné změně mezi těmito testy. Na uvedené výsledky je proto nutno nahlížet s odstupem, neboť při testování mohly na děti působit rozličné faktory (např. snížená zdravotní způsobilost, únava, stres apod.). Dále musíme brát v úvahu skutečnost, že během tak krátkého časového rozmezí (konkrétně během osmidenní realizace vzdělávacího programu) nedojde k razantnímu rozvoji hudebních schopností. Pro optimálnější a viditelnější výsledky by bylo nutné program realizovat v delším časovém období, například v průběhu celého školního roku. Jednalo se tedy spíše o krátkodobý experimentální výzkum.

Výsledky, které jsme testem hudebních schopností získali nelze zobecnit na celou populaci. Vztahují se pouze na konkrétní třídu v mateřské škole, kde jsme toto testování a také vzdělávací program realizovali.

7.2 Vlastní evaluace programu

Program byl realizován v období od listopadu do prosince. Děti si mohly během osmi dnů vyzkoušet rozmanité hudební činnosti, se kterými se nemusí v mateřské škole vždy setkat. Každý den programu měl stanovené své téma a činnosti, které se daný den realizovaly, byly k tématu obsahově vázány. Ačkoliv probíhala realizace programu ke konci kalendářního roku a témata tak byly zvolena se zaměřením na podzim, zimu a Vánoce, uvedené hudební aktivity lze při úpravě motivace a názvu činnosti použít v jakémkoliv jiném období.

Na začátku vzdělávacího programu byly stanoveny cílové kompetence, které vycházejí z testu hudebních schopností a také z RVP PV. Tyto cílové kompetence jsme se snažili během realizace splnit. Dle našeho názoru se nám to ve většině případů povedlo. Nelze však toto tvrzení zobecnit na všechny děti, které se programu zúčastnily, neboť se jedná o značně individuální záležitost. Z výsledků testu hudebních schopností můžeme usoudit, že ne v každém případě došlo k rozvoji hudebních schopností, ale ve většině případů je bodové hodnocení v pretestu lepší než v posttestu.

Během realizace byly děti velmi aktivní a byla na nich vidět jejich zaujatost k jednotlivým hudebním činnostem. Při společných diskuzích o stanoveném tématu vždy odpovídaly na dotazy, které jim byly pokládány, a ve většině případů se diskuze dále rozvíjela na podněty dětí. V průběhu jednotlivých aktivit jsme usilovali o spolupráci a vzájemný respekt dětí, což zpočátku bylo náročnější, nicméně v průběhu dalších dní jsme mohli zaznamenat pokroky a děti dokázaly při vykonávání činností brát ohled na druhé. Velký vliv přisuzujeme také vhodným motivacím a diskuzím před jednotlivými činnostmi.

V následující tabulce shrnujeme základních pozitiva a negativa vzdělávacího programu, která jsme během realizace mohli postřehnout.

Pozitiva programu	Negativa programu
<ul style="list-style-type: none"> • nové netradiční hudební činnosti pro děti • zpestření běžné výchovně-vzdělávací nabídky • při změně obsahu a tématu je zde možnost využití hudebních činností v jakémkoliv období • při opakování činnosti podobného charakteru projevovaly děti pokrok, který se projevil zlepšováním se v těchto činnostech 	<ul style="list-style-type: none"> • závislost na dostupnosti pomůcek (především nástroje Orffova instrumentáře a klavír) • při některých činnostech náročnějšího charakteru se děti soustředí pouze na určitou věc (např. při zpěvu s rytmickým doprovodem) • náročnost testování z hlediska času a vyloučení subjektivity při hodnocení • nemožnost zobecnění výsledků testování na celou populaci

Tabulka 14 - Evaluace programu

7.3 Evaluace programu z pohledu učitelky

Během realizace programu byla ve třídě přítomna paní učitelka, která mohla všechny realizované činnosti sledovat a následně zhodnotit. V případě potřeby kdykoliv poradila, pomohla nebo navrhla své vlastní zkušenosti z praxe, které lze využít do budoucna. Ze svého pozorování poté mohla sepsat hodnocení celého vzdělávacího programu. V níže uvedené části její hodnocení uvádíme. Plnou verzi tohoto hodnocení i s podpisem a razítkem mateřské školy máme z důvodu zachování anonymity k dispozici v tištěné podobě, není tedy součástí příloh práce.

Evaluace paní učitelky:

Studentka v naší MŠ aplikovala na děti hudební hry na rozvoj hudebních schopností časovém rozmezí listopad – prosinec 2015. Celková koncepce programu byla velice příjemná.

Na úvod provedla hudební test motivovaný zvířátky, který se dětem velmi líbil. Krásně se zapojovaly i děti, které nemají příliš kladný vztah k hudebním činnostem a se zaujetím plnily dané úkoly. Tentýž test studentka zopakovala po skončení pravidelných „hudebních chvilék“ a tak bylo znatelně poznat zlepšení u většiny dětí.

Při jednotlivých činnostech využívala netradiční pomůcky, s nimiž děti jednotlivé hry nejvíce bavily. Studentka dokázala vždy děti vhodně motivovat a zaujmout. K dětem má velice pozitivní vztah, za který si ji v krátké době všechny oblíbily a nerady se s ní loučily. Pro naši mateřskou školu byl program obohacující, proto jej hodnotím kladně.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Před realizací uvedeného programu v praxi mateřských škol je nutno poukázat na některá podstatná doporučení. Při výběru hudebních činností je především důležité, aby byly tyto činnosti vybírány a připravovány s ohledem na schopnosti dětí, na jejich věk a na jejich zkušenosti s těmito činnostmi. Pokud s podobnými hudebními aktivitami v mateřské škole teprve začínáme, děti by se s nimi měly seznamovat postupně. Zároveň začínáme od elementárních činností a jejich náročnost zvyšujeme s věkem dětí a jejich zkušenostmi.

Vzdělávací program vychází z předpokladu, že se v mateřské škole nachází základní pomůcky pro realizaci hudebních činností, tedy klavír a nástroje Orffova instrumentáře. Nejsou-li nástroje Orffova instrumentáře využívány k hudebním činnostem příliš často, doporučujeme ponechat dětem delší prostor k jejich poznávání. Pro děti se jedná o něco, s čím se neseškávají denně a mají potřebu každý nástroj poznat a zahrát si na něj dle svého uvážení. Až poté přecházíme k objasnění jejich správného používání a rozpoznávání zvuků charakteristických pro konkrétní nástroj.

V případě, že mateřská škola nedisponuje těmito nástroji, lze si s dětmi některé z nich alespoň vyrobit. Jako chřestidla mohou sloužit například jakékoliv papírové a plastové krabičky, které se naplní různorodým materiálem (luštěniny, kávová zrna a jiné dostupné potraviny). Pro děti to bude příjemným zpestřením, může to být také zábavná forma motivace k nadcházející činnosti a nástroje při šetrném zacházení vydrží i delší dobu.

Využit se mohou, stejně jako v uvedeném vzdělávacím programu také pomůcky netradiční, například padák či rondo. S těmito pomůckami děti pracují převážně při pohybových činnostech, ale k hudebním se využívají zřídka. Zapojením těchto pomůcek můžeme zpestřit i běžný zpěv a děti jejich zařazování k činnostem nepochybně ocení.

Závěrem je nezbytné poukázat na důležitost efektivní motivace při realizaci hudebních činností. Obrovskou výhodou je zde možnost motivace pomocí artikulačních a dechových cvičení, která nejenže děti rády provádějí, ale navíc prostřednictvím nich dochází k přípravě dětí na pěvecké činnosti. Zařadit se mohou i různé motivační maňásky, na které ve většině případů děti velmi pozitivně reagují. Tato volba záleží na konkrétní mateřské škole, jelikož každá třída je zvyklá na jiný druh motivace.

ZÁVĚR

Hudební schopnosti se rozvíjí od prenatalního stádia. Jejich další vývoj je podmíněn nejen správným zráním mozku a struktur dítěte, ale nezbytné je i výchovné působení. V předškolním věku se na tomto vývoji značně podílí učitelé mateřských škol, kteří by měli poskytovat dětem dostatek hudebních činností, prostřednictvím kterých své hudební schopnosti mohou zdokonalovat. Cílem bakalářské práce na téma *Rozvoj hudebních schopností u dětí v mateřské škole* bylo poukázat na nutnost rozvoje těchto schopností již od raného věku dítěte a pomůckou k tomuto rozvoji se může stát vzdělávací program, který byl pro účely bakalářské práce vytvořen.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část popisovala hudební schopnosti a jejich vývoj u dětí od prenatalního stádia až po předškolní věk. Dále se věnovala klasifikaci těchto schopností, jejich podrobnější charakteristice a následně jejich diagnostikování. Jelikož byl součástí praktické části test hudebních schopností, podrobněji jsme se zaměřovali na možnosti diagnostikování prostřednictvím testových metod.

V praktické části se nachází vzdělávací program, který obsahuje hudební činnosti rozvíjející hudební schopnosti u dětí v mateřské škole. Zároveň jsme zkonstruovali vlastní test hudebních schopností, pomocí kterého jsme mohli zjistit počáteční úroveň těchto schopností u dětí a následně to, zda k rozvoji hudebních schopností u dětí po aplikaci programu došlo. Dle výsledků tohoto testování jsme došli k závěru, že rozvoj hudebních schopností je proces značně individuální. Ve většině případů jsme mohli v posttestu shledat lepší výsledky než v pretestu. Vyskytly se zde také případy, kdy naopak došlo k poklesu bodů po druhém testování. U jednoho dítěte žádná změna nenastala a bodové hodnocení obou testů bylo totožné. Výsledky testu však nelze považovat za závazné a testování má několik limitů. Jedním z limitů testování je krátkodobost programu a tím i krátký čas na znatelnější rozvoj hudebních schopností. Výsledky nelze zobecnit na celou populaci a týkají se pouze dané třídy. V praktické části uvádíme také další limity testu hudebních schopností. Závěr práce obsahuje vlastní evaluaci programu a evaluaci přítomné paní učitelky mateřské školy. Dle jejich slov byl program pro děti vhodný a u dětí shledala zaujetí k realizovaným hudebním činnostem.

Kromě rozvoje hudebních schopností přispěl program také k rozvoji komunikativních dovedností, fantazie a představivosti a v neposlední řadě také ke vzájemné spolupráci dětí. Přínos práce vidíme také v možnostech aplikace uvedeného vzdělávacího programu v praxi mateřských škol. Program může poskytnout učitelům mateřských škol inspiraci pro hudební činnosti, kterými mohou zpestřit výchovně-vzdělávací proces. Z tohoto důvodu uvádíme v závěru práce nezbytná doporučení, která mohou pomoci těm, kteří se pro využití programu v mateřské škole rozhodnou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLEN, K a Lynn R MAROTZ. 2002. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Vyd.1. Praha: Portál. 187 s. ISBN 80-7178-614-4.
- [2] D'ANDREA, Floriana. 1998. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let*. Vyd.1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-232-7.
- [3] FRANĚK, Marek. 2005. *Hudební psychologie*. Vyd.1 Praha: Karolinum. 240 s. ISBN 80-246-0965-7.
- [4] HOLAS, Milan. 1985. *Úvod do hudební diagnostiky*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 88. s. ISBN 17-213-85.
- [5] HOLAS, Milan. 2004. *Hudební pedagogika*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství AMU. 80 s. ISBN 80-7331-018-X.
- [6] HOLAS, Milan. 2013. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Vyd.2. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění. 170 s. ISBN 978-80-7331-262-6.
- [7] HOROVÁ, Ladislava. 2010. *Ve školce je bezva*. Vyd.1. Praha: Portál. 136 s. ISBN 978-80-7367-694-0.
- [8] KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ. 1989. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Vyd.1. Praha: SPN. ISBN 80-7066-035-X.
- [9] KODEJŠKA, Miloš. 2002. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta. 76 s. ISBN 80-7290-080-3.
- [10] KONVALINOVÁ, Kateřina. 2014. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. Vyd.1. Praha: Portál. 160 s. ISBN 978-80-262-0620-0.
- [11] LIŠKOVÁ, Marie. 2006. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Vyd.2. Praha: Raabe. 165 s. ISBN 978-80-87553-65-7.
- [12] NAKONEČNÝ, Milan. 2009. *Psychologie osobnosti*. Vyd.2. Praha: Academia. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- [13] PECHÁČEK, Stanislav a Hana VÁŇOVÁ. 2001. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Vyd.2. Praha: Karolinum. 282 s. ISBN 80-246-0365-9.

- [14] RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. 2009. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vyd.1. Praha: Portál. 184 s. ISBN 978-80-7367-543-1.
- [15] SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Vyd.1. Praha: Editio Suprahon, 1974.
- [16] SEDLÁK, František. 1998. Účinný nástroj diagnostiky hudebních schopností: Diagnostika hudebnosti. *Hudební výchova*. Roč. 6, č. 2.
- [17] SEDLÁK, František. 1990. *Základy hudební psychologie: celostátní vysokoškolská učebnice*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 319 s. ISBN 80-04-20587-9.
- [18] SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd.2. Praha: Karolinum. 408 s. ISBN 978-80-246-2060-2.
- [19] SMOLÍKOVÁ, Kateřina. 2004. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- [20] STORMS, Jerry. 1995. *101 Music Games for Children*. 1st Ed. Hunter House Publishers: California. 160 p. ISBN 978-0-89793-164-9.
- [21] TICHÁ, Alena. 2005. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd.1. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-7178-916-1.
- [22] ZENKL, Luděk. 2003. *ABC hudební nauky*. Vyd.2. Praha: Editio Bärenreiter. ISBN 80-86385-21-3.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

ŠVP Školní vzdělávací program.

Tzv. Takzvaně.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Obecná charakteristika programu.....	31
Tabulka 2 - Cílové kompetence testu hudebních schopností.....	32
Tabulka 3 - Cílové kompetence rozvíjené programem.....	33
Tabulka 4 - Struktura programu.....	36
Tabulka 5 - Struktura prvního dne.....	40
Tabulka 6 - Struktura druhého dne.....	43
Tabulka 7 - Struktura třetího dne.....	47
Tabulka 8 - Struktura čtvrtého dne.....	51
Tabulka 9 - Struktura pátého dne.....	55
Tabulka 10 - Struktura šestého dne.....	59
Tabulka 11 - Struktura sedmého dne.....	63
Tabulka 12 - Struktura osmého dne.....	67
Tabulka 13 - Vyhodnocení testu hudebních schopností.....	71
Tabulka 14 - Evaluace programu.....	73

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Test hudebních schopností

Příloha P II: Záznamový arch testu

Příloha P III: Souhlas rodičů s pořizováním fotodokumentace

Příloha P IV: Fotodokumentace

Příloha P V: Příprava č. 1

Příloha P VI: Příprava č. 2

Příloha P VII: Příprava č. 3

Příloha P VIII: Příprava č. 4

Příloha P IX: Příprava č. 5

Příloha P X: Příprava č. 6

Příloha P XI: Příprava č. 7

Příloha P XII: Příprava č. 8

PŘÍLOHA P I: TEST HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ

Motivační příběh:

Byl jednou jeden krásný, velký les. V tomto lese rostla spousta vysokých stromů, různě barevných, některé měly listy, jiné zase jehličí. Rostly zde i keře, květiny nebo dokonce lesní plody. Ale žily zde i zvířátka.

Víte, jaká zvířátka žijí v lese? (*děti odpovídají*)

V lese, o kterém si nyní povídáme, také žilo mnoho zvířátek a každé se dorozumívalo jinak. Například datel a jeho paní Datlová si své vzkazy musí ťukat zobákem do dřeva stromů (*předvést hrou na ozvučná dřívka*). Ptáci zase rádi zpívají ostatním zvířátkům. Jaký má vůbec ptáček hlas? (*děti odpovídají*). Medvěd zase velmi dupe a má těžké kroky. A tak je každé zvířátko charakteristické svým jiným projevem a pohybem.

Co kdybychom se do toho lesa šli spolu podívat a zkusili bychom si, jak se ty zvířátka dorozumívají a chovají? Vyzkoušíme si, jak si asi spolu všichni rozumí.

Když vstoupíme do lesa, určitě ucítíme ten čerstvý vzduch, jehličí a listí. (*nádech, výdech*)

Zadání testu:

ORIENTACE V TÓNOVÉM PROSTORU

1. Medvěd a ptáček si povídají. Chvilí bručí medvěd hlubokým hlasem a na to mu ptáček odpovídá vysokým hlasem. Hádej, kdopak se zrovna ujal slova.

Správná odpověď: melodie je hrána nízko, jedná se tedy o medvěda.

2. Medvěd a ptáček si povídají. Chvilí bručí medvěd hlubokým hlasem a na to mu ptáček odpovídá vysokým hlasem. Hádej, kdopak se zrovna ujal slova.

Správná odpověď: melodie je hrána vysoko, jedná se tedy o ptáčka.

POROVNÁVÁNÍ VÝŠKY DVOU TÓNŮ

3. Ptáček si zpívá různé tóny. Uhadneš, jestli zpívá vždy stejné tóny, nebo je druhý tón vyšší, stejný nebo nižší než první tón?

Správná odpověď: tóny jsou stejné.

4. Ptáček si zpívá různé tóny. Uhadneš, jestli zpívá vždy stejné tóny, nebo je druhý tón vyšší, stejný nebo nižší než první tón?

Správná odpověď: druhý tón je vyšší, než tón první.

HUDEBNÍ PAMĚŤ – pro melodii

5. Je krásné, slunné odpoledne a ptáčci si zpívají. Jeden z nich zazpívá dvě líbezná melodie. Jsou však obě stejné nebo každá jiná?

1. melodie:

2. melodie:

Správná odpověď: melodie jsou rozdílné.

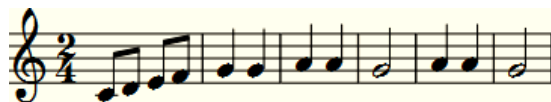
6. Je krásné, slunné odpoledne a ptáčci si zpívají. Jeden z nich zazpívá dvě líbezná melodie. Jsou však obě stejné nebo každá jiná?

Správná odpověď: melodie jsou stejné.

TONÁLNÍ CÍTĚNÍ – mimotonální tón

7. Poznáš, jestli zpívá ptáček píseň (z předchozího cvičení) správně nebo s chybami?

Správná odpověď: píseň je správně.

8. Poznáš, jestli zpívá ptáček píseň (z předchozího cvičení) správně nebo s chybami?

Správná odpověď: píseň obsahuje chyby.

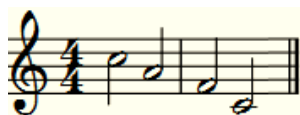
URČOVÁNÍ VÝŠKOVÉHO POHYBU MELODIE

9. Ptáček vždy ráno a večer zpívá ostatním zvířátkům píseň. Ráno, jelikož začíná nový a krásný den, zpívá takovou melodii, která stoupá nahoru. Naopak večer, když příroda i zvířátka utichají ke spánku, zpívá tak, že píseň klesá dolů. Poznáš, jestli je večer nebo ráno?

Správná odpověď: melodie stoupá, je tedy ráno.

10. Když melodie klesá, ptáček letí z oblohy do hnízda. Jestliže melodie stoupá, vzlétává ze svého hnízda na nebe. Poznáš, zda ptáček vylétává z hnízda nahoru nebo se vrací zpět do hnízda dolů?

Správná odpověď: melodie klesá, ptáček letí dolů.

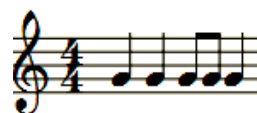
HUDEBNÍ PAMĚŤ – pro rytmus

11. Datel ťuká do dřeva na svou Paní Datlovou. V lese se však veškeré zvuky ozývají. Je ozvěna stejná s tím, co datel sděluje své Paní Datlové?

Pan Datel:

Ozvěna:

Správná odpověď: ozvěna je stejná.

12. Datel ťuká do dřeva na svou Paní Datlovou. Ta jej však neslyší, protože je v lese velký vítr, šumí stromy a listí. Dokážeš zopakovat po datlovi, co ťuká?

RYTMICKÉ CÍTĚNÍ

13. Paní Datlová ťuká vzkaz panu Datlovi, co má přinést z louky. Poznáš, které slovo měla paní Datlová na mysli?

4x ťuknout

TU-LI-PÁ-NY (4x ťuknout)

TRÁ-VU (2x ťuknout)

BEZ (1x ťuknout)

Správná odpověď: tulipány (4x).

14. Medvěd chvíli chodí pomalu, kolébá se ze strany na stranu a u své chůze hlasitě dupe. Za chvíli k němu přiběhne srnka svými svižnými kroky. Zvládneš se podle bubnování na bubínek pohybovat jako medvěd (bubnování silné, pomalé) a poté jako srnka (bubnování rychlé, krátké)?

Pozn.: Současně měnit i dynamiku (hlasitě, potichu) a sledovat pohybovou reakci dětí.

PŘÍLOHA P II: ZÁZNAMOVÝ ARCH TESTU

Jméno dítěte: _____

Datum realizace testu: _____

Orientace v tónovém prostoru			
1.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
2.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
Porovnávání výšky dvou tónů			
3.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
4.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
Hudební paměť – pro melodii			
5.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
6.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
Tonální cítění – mimotonální tón			
7.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
8.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
Určování výškového pohybu melodie			
9.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
10.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
Hudební paměť – pro rytmus			
11.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
12.	nezvládá – 0b.	zvládá s minimální nepřesností – 0,5b.	zvládá – 1b.
Rytmické cítění			
13.	nezvládá – 0b.		zvládá – 1b.
14.	nezvládá – 0b.	zvládá s minimální nepřesností – 0,5b.	zvládá – 1b.
CELKOVÝ POČET BODŮ: _____			

PŘÍLOHA P III: SOUHLAS RODIČŮ S POŘIZOVÁNÍM FOTODOKUMENTACE

Souhlas rodičů s pořizováním fotodokumentace v průběhu realizace programu a následným zveřejněním v bakalářské práci byl získán v písemné podobě. Z důvodu zachování anonymity jména a podpisy rodičů v následujícím podpisovém archu neuvádíme.

Vážení rodiče,

jmenuji se Pavlína Štěrbová a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru učitelství pro mateřské školy. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při tvorbě mé bakalářské práce, ve které se zabývám **rozvojem hudebních schopností** u dětí v mateřské škole.

Má bakalářská práce je aplikačního charakteru, tudíž pro děti vytvářím **program s hudebními aktivitami**, kterým se budu snažit jejich hudební schopnosti rozvíjet. Pro mou bakalářskou práci a její program jsem si vybrala předškolní děti ve třídě Vašich dětí. **Žádám Vás proto o souhlas s pořizováním fotografií**, které následně **zveřejním** ve své bakalářské práci.

Nemusíte se ničeho obávat, **jména a věk Vašich dětí budou informace pouze pro mou osobní potřebu**, v bakalářské práci jména **z důvodu anonymity použita nebudou**. V případě dotazů se neváhejte na cokoliv zeptat. Děkuji za Vaši vstřícnost a ochotu.

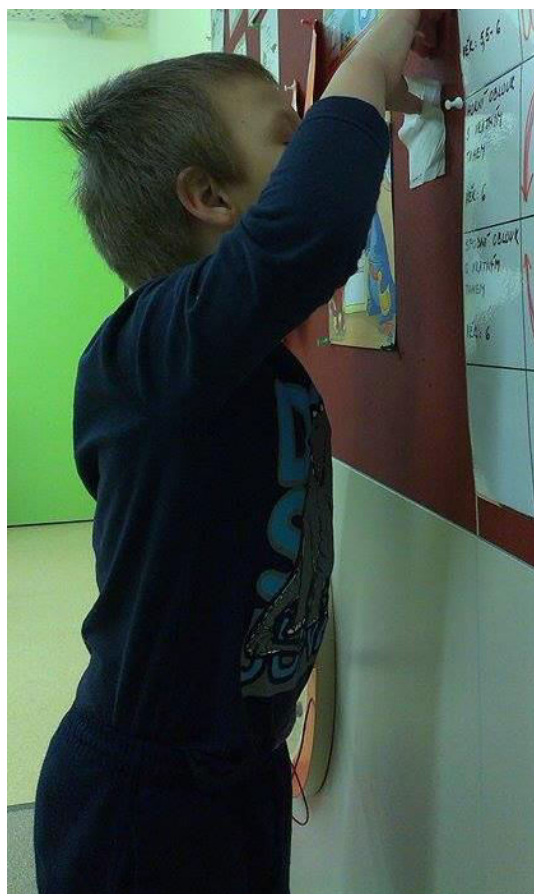
Pavlína Štěrbová

PŘÍLOHA P IV: FOTODOKUMENTACE

Fotografie č. 1 - Dechové cvičení, udržení papírového ubrousku na zdi

Fotografie č. 2 – Dechové cvičení, udržení papírového ubrousku na zdi

Fotografie č. 3 – Hra na čerty

Fotografie č. 4 – Hra na čerty

Fotografie č. 5 – Hry s padákem – čertí kotel

Fotografie č. 6 – Hry s padákem – čertí kotel

Fotografie č. 7 – Hry s padákem – čertí kotel

Fotografie č. 8 – Rondo

Fotografie č. 9 – Doprovázení písně pomocí nástrojů Orffova instrumentáře

Fotografie č. 10 – Orchestr – první skupina dětí

Fotografie č. 11 – Orchester – druhá skupina dětí

Fotografie č. 12 – Orchester – druhá skupina dětí

PŘÍLOHA P V: PŘÍPRAVA Č. 1

TÉMA: Všichni jsme tu kamarádi	
Datum realizace:	13. listopadu 2015
Časová dotace:	35 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Rozvíjet pozornost a naslouchání u dětí. Rozvíjet u dětí fantazii a představivost prostřednictvím hudebních činností.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti zvládají rytmicky vytleskat své jméno. Děti si dokážou zapamatovat rytmické celky, které následně zvládají zopakovat. Děti jsou schopny si zapamatovat hranou melodii a zopakovat ji se stejnou dynamikou. Děti zapojují svou fantazii při vymýšlení nových rytmických celků.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

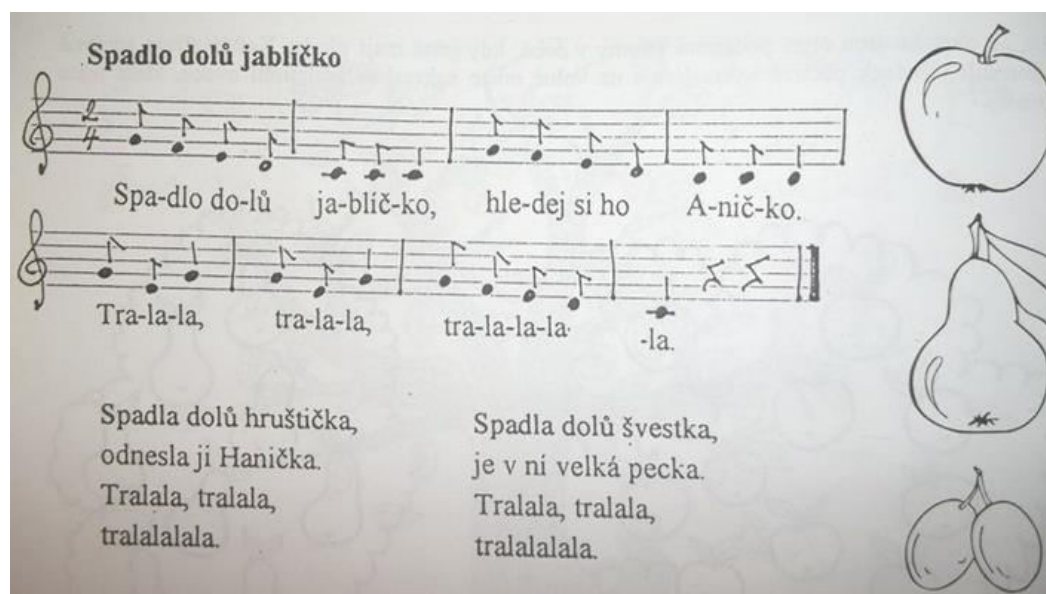
Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah
Úvodní část	10 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, seznámení se, naučení se nové úvodní říkanky
1. Máme rádi kamarády	5 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění, rytmické cítění, motivační využití k dalším činnostem
2. Představujeme se	5 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění
3. Dialogy tleskáním	5 min.	žádné	sluchové vnímání, hudební paměť, rozvoj rytmického cítění
4. Ozvěna	10 min.	žádné	hudební paměť, rozlišování změn dynamiky a tempa
5. Aplaus		žádné	rozvoj rytmického cítění, rozlišování změn dynamiky a tempa
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P VI: PŘÍPRAVA Č. 2

TÉMA: Padá listí, zlaté, rudé	
Datum realizace:	20. listopadu 2015
Časová dotace:	40 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, klavír, bubínek, chřestidla, noty
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti jsou schopny se naučit krátkou říkanku, kterou rytmicky a metricky doprovodí hrou na tělo. Děti zvládají reagovat pohybem na změnu melodie a na udávaný rytmus.

Notové záznamy: (k aktivitě č. 5)

Spadlo dolů jablíčko

Spa-dlo do-lů ja-blič-ko, hle-dej si ho A-nič-ko.
 Tra-la-la, tra-la-la, tra-la-la-la -la.

Spadla dolů hruštička,
 odnesla ji Hanička.
 Tralala, tralala,
 tralalalala.

Spadla dolů švestka,
 je v ní velká pecka.
 Tralala, tralala,
 tralalalala.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, zopakování úvodní říkanky, povídání si o aktuálním ročním období – o podzimu
1. Meluzína	5 min.	chřestidla	dechové cvičení, artikulační cvičení, motivační využití k dalším činnostem
2. Lístek ve větru	5 min.	klavír	rozvoj sluchového vnímání a pozornosti, pohybové reakce na změny směru melodie
3. Rytmická deklamace říkadla	10 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění, naučení se krátké říkanky a její doprovázení hrou na tělo
4. Na zahradníka	10 min.	bubínek	rozvoj rytmického cítění, soulad pohybu s rytmem
5. Podzimní jablíčka		klavír, noty	rozvoj sluchového vnímání a pozornosti, pohybové reakce na změnu melodie
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P VII: PŘÍPRAVA Č. 3

TÉMA: A vy, páni muzikanti	
Datum realizace:	27. listopadu 2015
Časová dotace:	40 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, nástroje Orffova instrumentáře, šátek, libovolné předměty pod šátek, hůlka taktovka
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Seznámit děti s nástroji Orffova instrumentáře. Rozvíjet rytmické cítění u dětí prostřednictvím nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet hudební paměť u dětí pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Rozvíjet u dětí fantazii pomocí těchto nástrojů.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti dokážou manipulovat s nástroji Orffova instrumentáře a tyto nástroje vhodně používat k hudebním činnostem. Děti pomocí sluchu rozpoznají charakteristické zvuky nástrojů. Děti jsou schopny použít nástroje Orffova instrumentáře k rytmickým činnostem. Děti si zvládají zapamatovat rytmický celek, který následně opakují při hře na Orffovy nástroje. Děti se dokážou prostřednictvím nástrojů fantazijně vyjádřit.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou
1. Najdi nástroj	5 min.	Orffovy nástroje, šátek, libovolné předměty pod šátek	motivační využití k dalším činnostem, rozvoj fantazie a představivosti, společná diskuze o nástrojích
2. Poznáváme nástroje	10 min.	Orffovy nástroje, popř. netradiční vyrobené nástroje	poznávání Orffových nástrojů, jejich charakteristických zvuků, správné manipulace s nimi
3. Muzikanti, představte se	5 min.	Orffovy nástroje	poznávání Orffových nástrojů, jejich charakteristických zvuků, podpora fantazijního vyjadřování
4. Orchester	15 min.	Orffovy nástroje	hra na nástroje, doprovod písní pomocí Orffových nástrojů
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P VIII: PŘÍPRAVA Č. 4

TÉMA: Přes pole, louky, přes lesy	
Datum realizace:	2. prosince 2015
Časová dotace:	40 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, obrázky zvířat, nástroje Orffova instrumentáře, klavír
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičit motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet fantazii a představivost dětí prostřednictvím hudebních činností. Rozvíjet sluchové vnímání u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci pohybu melodie u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti dokážou rytmicky vytleskat slova. Děti jsou schopny spojit rytmus se zpěvem písně. Děti jsou schopny se pohybovat dle udávaného rytmu s ohledem na změny tempa a dynamiky. Děti si dokážou vytvořit vlastní vzory pohybů. Děti rozeznají pohyb melodie a dle něj reagují pohybem.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou, povídání si o přírodě a zvířatech
1. Vytleskáváme zvířata	5 min.	obrázky zvířat, případně Orffovy nástroje	rozvoj rytmického cítění, vytleskávání zvířat
2. Řeč zvířat	5 min.	žádné	artikulační cvičení k procvičení motoriky mluvidel, rozlišování změn dynamiky projevů, motivační využití k dalším činnostem
3. Cesta do přírody		žádné	dechové cvičení, artikulační cvičení, rozvoj rytmického cítění, rozlišování změn dynamiky a tempa, motivační využití k dalším činnostem
4. Prší, prší	10 min.	Orffovy nástroje	rozvoj rytmického cítění, zpěv písně Prší, prší s doprovodem hrou na tělo
5. Zvířata	5 min.	ozvučná dřívka, bubínek	rozvoj rytmického cítění, soulad rytmu s pohybem
6. Sýkorky	5 min.	klavír	rozvoj tonálního cítění, soulad melodie s pohybem, pohybové reakce na změnu melodie
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se, závěrečná diskuze o zrealizovaných činnostech

PŘÍLOHA P IX: PŘÍPRAVA Č. 5

TÉMA: Mikuláš dnes přišel k nám	
Datum realizace:	4. prosince 2015
Časová dotace:	40 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, zvonek, šátek, bubínek, padák, kruhová látka – rondo
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Zdokonalovat diferenciaci rytmu a tempa u dětí. Rozvíjet dynamiku hlasového projevu u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních cvičení procvičí motoriku mluvidel. Děti dokážou lokalizovat, odkud přichází zvuk. Děti jsou schopny reagovat pohybem na udávaný rytmus. Děti zvládají dle pohybů regulovat dynamiku svého zpěvu.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah činnosti
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou, povídání si o tom, že nás čeká příchod Mikuláše, čerta a anděla
1. Čert večerí	5 min.	žádné	artikulační cvičení, motivační využití k dalším činnostem
2. Andělské zvonění		zvonek, šátek	aktivita k procvičení sluchového vnímání, lokalizace místa, odkud přichází zvuk
3. Čertí rej	5 min.	bubínek	soulad pohybu s rytmem, aktivita k procvičení sluchového vnímání, rozlišování změny tempa
4. Kotel	10 min.	padák	zpěv písní se zapojením změny dynamiky
5. Rondo	10 min.	rondo	zpěv písní, aktivita k procvičení dynamiky zpěvu
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P X: PŘÍPRAVA Č. 6

TÉMA: Hrajeme si, dovádíme, pozor, ať se nezraníme	
Datum realizace:	7. prosince 2015
Časová dotace:	40 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, maska klauna, papírový ubrousek, padák, kouzelná hůlka, klavír
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel a dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím artikulačních a dechových cvičení procvičí motoriku mluvidel a dechové svalstvo. Děti dokážou vytleskat rytmus slov. Děti dokážou pomocí sluchu určit zdroj rytmického celku a zopakovat jej. Děti zvládají měnit dle pohybu intenzitu svého hlasového projevu. Děti umí rozlišit změnu dynamiky tónů a reagovat pohybem.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah činnosti
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou
1. Klaun	5 min.	maska klauna	artikulační cvičení, motivační využití k dalším činnostem
2. Létající ubrousek		papírový ubrousek	dechové cvičení, motivační využití k dalším činnostem
3. Rytmus slov	5 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění, podpora fantazijního vyjadřování
4. Slepýš	5 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění, podpora fantazijního vyjadřování, rozvoj sluchového vnímání, rozlišování změny dynamiky
5. Ozvěna	5 min.	padák	zpěv, rozlišování změny dynamiky zpěvu, rozvoj sluchového vnímání
6. Kouzelník	10 min.	klavír, kouzelná hůlka	rozvoj sluchového vnímání, rozlišování změny dynamiky a tempa
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P XI: PŘÍPRAVA Č. 7

TÉMA: Paní zima oblékla si bílý šat	
Datum realizace:	9. prosince 2015
Časová dotace:	35 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, klavír, vata, xylofon
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat motoriku mluvidel a dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí. Rozvíjet sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí. Rozvíjet hudební paměť u dětí. Zdokonalovat diferenciaci dynamiky tónů u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím dechového cvičení procvičí dechové svalstvo. Děti dokážou rytmicky vytleskat určitá slova s důrazem na změny dynamiky. Děti jsou schopny rozeznávat vysoké a nízké tóny a dle nich reagovat pohybem. Děti zvládají sluchově rozlišit podobnost melodií a dle tohoto rozlišení reagovat pohybem. Děti umí rozlišit změnu dynamiky tónů a reagovat pohybem.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah činnosti
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou
1. Zdrobněliny zimy	5-10 min.	žádné	podpora fantazijního vyjadřování fantazie, rozvoj rytmického cítění
2. Vločka v dlani		vata	dechové cvičení, motivační využití k dalším činnostem
3. Poletující vločky	10 min.	klavír	rozvoj sluchového vnímání, diferenciací vysokých a nízkých tónů
4. Zamrzlá louže		klavír	rozvoj sluchového vnímání, rozlišování změny dynamiky
5. Chybná píseň	5 min.	klavír	rozvoj tonálního cítění, hudební paměti, sluchového vnímání
6. Líbezný xylofon	5 min.	xylofon	rozvoj sluchového vnímání, diferenciací vysokých a nízkých tónů
Závěrečná část	5 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se

PŘÍLOHA P XII: PŘÍPRAVA Č. 8

TÉMA: Až zazvoní zvoneček, rozsvítí se stromeček	
Datum realizace:	16. prosince 2015
Časová dotace:	35 minut
Organizační formy:	řízená činnost
Metody:	diskuze, popis, předvádění, hra
Didaktické pomůcky:	motivační maňásek, nástroje Orffova instrumentáře, svíčka z papíru, klavír
Cíle:	Zdokonalovat komunikativní dovednosti u dětí. Procvičovat dechové svalstvo u dětí. Rozvíjet rytmické cítění u dětí s použitím nástrojů z Orffova instrumentáře. Prohlubovat fantazii a představivost u dětí. Rozvíjet sluchové vnímání a pozornost u dětí. Zdokonalovat sluchovou diferenciaci vysokých a nízkých tónů u dětí. Rozvíjet pěvecké dovednosti u dětí. Prohlubovat hudební paměť u dětí. Rozvíjet tonální cítění u dětí.
Kompetence:	Děti se vyjadřují k tématu a zapojují se do diskuze. Děti si prostřednictvím dechového cvičení procvičí dechové svalstvo. Děti dokážou vytleskat rytmus slov. Děti umí rytmicky doprovodit píseň s pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Děti dokážou rozlišit výšku a hloubku tónů a reagovat na ně pohybem. Děti jsou schopny poznat píseň dle její melodie, tuto píseň zazpívat a rytmicky doprovodit pomocí nástrojů Orffova instrumentáře. Děti dokážou rozlišit, zda je píseň zahrána správně nebo s chybami.

ČASOVĚ-TEMATICKÝ PLÁN

Aktivita	Čas	Pomůcky	Zaměření, obsah činnosti
Úvodní část	5 min.	míč Mluvka	aktivita na rozmluvení, přivítání se úvodní říkankou, povídání si o nadcházejícím svátku – o Vánocích
1. Sfoukáváme svíčky	5 min.	svíčka z papíru	artikulační cvičení, dechové cvičení, motivační využití k dalším činnostem
2. Cukroví		žádné	artikulační cvičení, dechové cvičení, motivační využití k dalším činnostem
3. Co patří k Vánocům?	5 min.	žádné	rozvoj rytmického cítění, fantazie a představivost
4. Vánoční stromeček	5 min.	klavír	rozvoj sluchového vnímání, diferenciací vysoké a nízké melodie
5. Koledování	10 min.	klavír, Orffovy nástroje	zpěv, hudební paměť, rytmické cítění
6. Popletené koledy	5 min.	klavír	tonální cítění, hudební paměť
Závěrečná část	10 min.	míč Mluvka	společné hodnocení, rozloučení se